

PORADNIK
bibliotekarza

MIESIĘCZNIK

SPIS TREŚCI

	str.
ANNA BAŃKOWSKA. Wobec alkoholizmu nie powinno być obojętnych. Z dr Józefem Rybickim — o pracy Społecznego Komitetu Przeciwalkoholo- wego (SKP)	130
IZABELA NAGÓRSKA. Biblioteka — sprzymierzeńcem w walce z alkoho- lizmem	134
TADEUSZ KUR. Zaangażowanie młodzieży w problemy świata	136
JERZY MAJ. Lektura pod gruszą	138
HALINA ŁOPIŃSKA. Bblioteczka kolonijno-obozowa	140
 TEMATYCZNE ZESTAWIENIA KSIĄZEK:	
Wobec alkoholizmu nie powinno być obojętnych. Literatura problemu (ab)	147
HALINA MICHALAK. Młodzież świata.	149
IZABELLA NIECZOWA. Nowe książki dla dzieci i młodzieży. Przegląd mie- sięczny	154
 SYLWETKI PISARZY WSPÓŁCZESNYCH:	
ADAM TATOMIR. Ewa Szelburg-Zarembina.	156
Jan Brzechwa	159
Nagrody dla działaczy kulturalno-oświatowych	na III s. okładki
Od niedawna na półkach księgarskich	na IV s. okładki

---

Redaguje Kolegium. Redaktor Naczelny — ROMANA ŁUKASZEWSKA
 Wydawca: Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich
 Adres redakcji i administracji: Warszawa, Konopczyńskiego 5/7, tel. 27-08-47
 Konto PKO: Warszawa I-9-120056. Prenumerata roczna: 48 zł.
 Cena zł 4.— Podpisano do druku i druk ukończono w czerwcu 1965
 Nakład 9 300 egz., ark. druk. 2 + 025, ark. wyd. 3,5. Papier druk. sat. V kl. 65 g.

5

(188)

PORADNIK BIBLIOTEKARZA

ROK XVII

M A J

1965

MARIA DĄBROWSKA

wielka pisarska polska

zmarła w Warszawie w dniu 19 maja 1965 w wieku 76 lat

(Dane o życiu i twórczości Marii Dąbrowskiej znaleźć można w „Poradniku Bibliotekarza” z 1962 r. nr 5 na s. 143)

WOBEC ALKOHOLIZMU NIE POWINNO BYĆ OBOJĘTNYCH

Z dr Józefem Rybickim —

o pracy Społecznego Komitetu Przeciwalkoholowego (SKP)

Społeczny Komitet Przeciwalkoholowy powstał już w 1948 r., a następnie w 1959 r. został mu nadany statut stowarzyszenia wyższej użyteczności. SKP liczy obecnie 22 oddziały szczebla wojewódzkiego (17 wojewódzkich i 5 miejskich) oraz 394 szczebla powiatowego (powiatowe, miejskie, dzielnicowe), skupia w 2833 kołach — 40 610 członków. Przewodniczącym ZG SKP jest wiceminister Zdrowia i Opieki Społecznej dr med. Jan Rutkiewicz, sekretarzem generalnym adw. Władysław Tomorowicz. Z Komitetem współpracuje ściśle Towarzystwo Trzeźwości Transportowców. Jego przewodniczącym jest wiceminister Jan Rustecki, sekretarzem generalnym Krystyna Mikulska.

O pracy Społecznego Komitetu Przeciwalkoholowego rozmawiamy z dr Józefem Rybickim — przewodniczącym Komisji Wydawniczej i Propagandowej Zarządu Głównego SKP.

— W różnych dyskusjach wiele osób chętnie posługuje się argumentem, że picie alkoholu jest u nas znacznie mniej rozpowszechnione aniżeli np. we Francji, Włoszech i innych krajach, gdzie wino stanowi stały dodatek do posiłków. Jest w tym na pewno sporo racji, z drugiej jednak strony wiadomo, że ten codzienny dodatek wina do obiadu nie przeszkadza na ogół przeciętnemu Francuzowi, Włochowi czy Hiszpanowi w wykonywaniu ich codziennej pracy. Wiadomo również, jak poważnym problemem jest w naszym kraju pijaństwo. Jak zdaniem Pana Doktora należy oceniać sytuację w tym zakresie?

— Zgodnie z wynikami przeprowadzonych badań, w ostatnich czterech latach spożycie czystego (100°) alkoholu nie przekraczało 4 litrów rocznie na statystycznego Polaka. Jest to mniej więcej tyle samo co w Jugosławii, Szwecji, NRF, więcej niż w Czechosłowacji, Danii albo Finlandii, znacznie natomiast mniej niż w krajach romańskich. Istotnie więc pod względem ilościowym nie należymy do „czołówki” pijących, niestety wysuwamy się na pierwsze miejsce, gdy chodzi o poziom picia.

— To znaczy...

— Dla obyczajowości polskiej charakterystyczne jest wypijanie dużej ilości alkoholu jednorazowo. U stosunkowo dużej grupy ludności za taką jednorazową dawkę można przyjąć ćwiartkę czy nawet pół litra wódki. Jest to ilość nie spotykana w żadnym innym kraju. W rezultacie u naszych rodaków zatrucie organizmu alkoholem bywa znacznie większe, aniżeli wśród członków społeczeństw innych krajów pijących częściej — i w sumie nawet więcej — ale w niewielkich dawkach. W związku z tym znacznie większe są u nas związane z alkoholizmem szkody osobiste i społeczne, poczynając od utraty zdrowia, rozkładu życia rodzinnego i chuligaństwa, łącznie z zakłócaniem porządku publicznego i długim rejestrem wypadków drogowych i wypadków przy pracy.

— Czyli, że wielką naszą plagą jest pijaństwo i z nim trzeba się przede wszystkim uporać.

— Tak właśnie podchodzi do zagadnienia Społeczny Komitet Przeciwalkoholowy. Występować o całkowitą abstynencję znaczyłoby to

podejmować walkę z wiatrakami. Natomiast walka o umiar używania napojów alkoholowych, będący na całym świecie wyrazem kultury człowieka, ma zupełnie realne szanse powodzenia i leży w interesie całego społeczeństwa.

— Jaką rolę odgrywa SKP w ogólnopaństwowej akcji zwalczania alkoholizmu?

— Ustawa o zwalczaniu alkoholizmu z 10 grudnia 1959 r. zobowiązała rady narodowe do prowadzenia we własnym zakresie walki z alkoholizmem i wyposażyła je w środki finansowe na ten cel. Działalność rad prowadzona jest na wielu polach: mogą one ograniczać spożycie napojów alkoholowych poprzez stosowanie zakazów przewidzianych w Ustawie i regulaminie sprzedaży, prowadzą leczenie przeciwalkoholowe, otaczają opieką rodziny alkoholików, rozwijają propagandę uświadamiającą. Do koordynacji działalności w tej dziedzinie powołana jest stała Komisja Rady Ministrów do Spraw Zwalczania Alkoholizmu. W jej pracach uczestniczą, różne resorty: Ministerstwa Zdrowia i Opieki Społecznej, Oświaty, Szkolnictwa Wyższego, Handlu Wewnętrznego, Przemysłu Spożywczego, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych nadzorujące działalność izb wytrzeźwień, Milicja Obywatelska, która nie ogranicza się do wykrywania przestępstw i wykroczeń, ale bardzo głęboko wkracza w społeczną akcję walki z pijaństwem, Ministerstwo Sprawiedliwości, Generalna Prokuratura i inne. Walkę z alkoholizmem prowadzą również organizacje masowe — Liga Kobiet, Związek Nauczycielstwa Polskiego, Polski Czerwony Krzyż, Towarzystwo Przyjaciół Dzieci — oraz organizacje młodzieżowe ZSP, ZMS i ZMW. Na tym szeroko rozbudowanym froncie Komitetowi, zgodnie ze statutem, przypadła rola inicjatora i koordynatora całej społecznej działalności zwalczania alkoholizmu przy ścisłym współdziałaniu z centralnymi i terenowymi organami administracji państwowej.

— Jak się to realizuje w codziennej praktyce?

— SKP ma przywilej wyłączności reprezentowania polskiego ruchu przeciwalkoholowego wobec władz państwowych, analogicznych organizacji międzynarodowych oraz instytucji naukowych, które prowadzą badania nad alkoholizmem, jego zwalczaniem i leczeniem. Nasze zainteresowania skupiają się przede wszystkim na uświadamianiu społeczeństwa o szkodliwości alkoholizmu i w następstwie — na mobilizowaniu do jego zwalczania. Ścisłe z tym związane jest projektowanie sposobów i metod zwalczania alkoholizmu oraz badania nad zagadnieniem alkoholizmu, zwłaszcza w zakresie przestrzegania ustawodawstwa przeciwalkoholowego, produkcji, sprzedaży i konsumpcji napojów alkoholowych.

Inna ważna dziedzina pracy Komitetu to opieka nad osobami, które przeszły, lub przechodzą leczenie przeciwalkoholowe, oraz nad rodzinami nałogowych alkoholików. We wszystkich tych sprawach bądź wysuwamy własne inicjatywy, bądź też czuwamy nad harmonijnym rozwojem prac inicjowanych gdzie indziej.

Komitet skupia działaczy doświadczonych w walce z alkoholizmem. Członkowie Komitetu są też czynni w innych organizacjach i instytucjach zainteresowanych problemem o którym mówimy, są zwyczajowo zapraszani na wszelkie obrady i konferencje dotyczące tej sprawy. Z wielu instycjami i organizacjami utrzymujemy stałe robocze kontakty. Wszyst-

ko to ułatwia orientację w całokształcie prowadzonej akcji i pozwala na właściwe kierowanie pracą.

— Mówiąc o zadaniach Komitetu wysunął Pan Doktor na pierwsze miejsce uświadamianie ludzi o szkodliwych czy — w niektórych przypadkach — nawet tragicznych następstwach picia. Jakie metody propagandowe są najczęściej stosowane i najskuteczniejsze?

— Na pierwsze miejsce wysuwa się akcja odczytowa: np. w ubiegłym roku zorganizowano dziesiątki tysięcy prelekcji; następnie — propaganda wizualna poprzez wydawane w milionowych nakładach ulotki, dalej poprzez plakaty, tablice pogładowe, książki i broszury, przezrocza, filmy o tematyce przeciwalkoholowej, których Komitet wyprodukował już kilkanaście. Organizowane są też wystawy, wieczory propagandowe i dyskusje, tygodnie trzeźwości, konkursy w szkołach i czasopismach. Prowadzimy propagandę również poprzez własną prasę: Komitet wydaje organ teoretyczny przeznaczony dla działaczy przeciwalkoholowych „Walka z Alkoholizmem” w nakładzie 25 000 egz., oraz miesięcznik dla szerokiego kręgu czytelników „Zdrowie i Trzeźwość” w 100 000 egzemplarzy. Materiałów do publikacji w zakresie walki z alkoholizmem dostarczamy prasie całego kraju, rozgłośniom radiowym i telewizji.

— Czy poprzez takie formy działalności osiąga się zamierzone skutki?

— Odpowiedź może być chyba tylko jedna: każda propaganda żeby była skuteczna musi być rzetelna, musi posiadać podstawy naukowe, opierać się na konkretnych faktach i fakty te powinny przemawiać do zdrowego rozsądku i do wyobraźni. To prawda, że odczyty i pogadanki wygłaszane o alkoholizmie często już na zapas kojarzą się nam z poczuciem nudy i zmarnowanego czasu, ale w przypadku gdy dyskusję prowadzi np. prawnik, lekarz, socjolog, psycholog, gdy na temat ten wypowiada się specjalista z danej dziedziny, sytuacja ulega radykalnej zmianie. Co zaś do faktów, na które prelegent może się powołać, ich wymowa bywa absolutnie przekonująca. Dla przykładu: z ankiet przeprowadzonych przez Ośrodek Badania Opinii Publicznej przy Polskim Radio wynika nie tylko, że alkoholicy pracują mało i niewydajnie, ale również i to, że ulegają oni wypadkom 3—4 razy częściej niż ogół niepijących. Na około 160 tys. wypadków przy pracy rocznie w całym kraju — około 12 tys. dotyczy osób nietrzeźwych. Podobnie jest z wypadkami drogowymi: jak wynika z danych Ministerstwa Komunikacji w 1962 r. na terenie samego tylko woj. warszawskiego naliczono 1240 wypadków drogowych, z tego 712, a więc więcej niż połowę, spowodowali kierowcy nietrzeźwi. Rezultat: 23 osoby zabite, 222 ranne. Takie przykłady można czerpać z wielu innych dziedzin życia, sięgając do problemu chuligaństwa, rozbicia rodziny, zaniedbywania dzieci lub ich maltretowania przez rodziców-alkoholików. Jako szczególnie owocną należy podkreślić działalność Towarzystwa Trzeźwości Transportowców. Powstało ono kilka lat temu — dziś skupia ponad trzydzieści pięć tysięcy pracowników transportu i podjęło energiczną walkę z alkoholizmem wśród kierowców.

— Chciałabym usłyszeć zdanie Pana Doktora na temat propagandy prowadzonej wśród młodzieży?

— Picie alkoholu przez młodzież wiąże się na ogół z obyczajami panującymi w różnych grupach koleżeńskich, tak więc uczniowie piją

najczęściej w gronie kolegów, bez wiedzy rodziców. Gorzej, że niekiedy patronują temu dorośli, zezwalając na sprzedaż wina w bufetach podczas zabaw szkolnych. Po to, żeby działać skutecznie, trzeba możliwie jak najlepiej poznać teren; toteż z inicjatywy SKP Ośrodek Badania Opinii Publicznej przy Polskim Radio przeprowadził badanie 4000 uczniów szkół warszawskich wszystkich typów. Chodziło przede wszystkim o ustalenie rzeczywistej granicy wieku od której zaczyna się picie alkoholu przez młodzież i o stwierdzenie najbardziej typowych okoliczności, w jakich się to odbywa. Jednym z wniosków, który odnosi się zresztą nie tylko do młodzieży, ale i do innych grup społecznych, jest konieczność lepszego organizowania wolnego czasu. Niebłahe znaczenie ma też propaganda.

— Wspomniał Pan Doktor o przypadkach tolerowania przez dorosłych sytuacji w których młodzież pije, a nawet przykładania do tego ręki. Czy nie wiąże się to z ogólniejszym u nas zjawiskiem — pobłażliwością w stosunku do pijących, a nawet do upijających się.

— Taki stosunek rzeczywiście istnieje i poważnie utrudnia pracę zarówno działaczom społecznym, jak i przedstawicielom władz oraz lekarzom. Nasze społeczeństwo toleruje obyczaj upijania się, nie ma natomiast zrozumienia dla konieczności leczenia alkoholików oraz specjalnie wnikliwej opieki nad wyleczonym alkoholikiem. Te zagadnienia muszą być przez długi jeszcze czas tematem akcji uświadamiającej.

— Bibliotekarze są wypróbowanymi sojusznikami w wielu ważnych akcjach społecznych. Myślę, że ich współdziałanie ze Społecznym Komitetem Przeciwalkoholowym mogłoby przynieść pożądane rezultaty. Jakie środki propagandy wśród czytelników byłyby — zdaniem Pana Doktora — najodpowiedniejsze w tym środowisku.

— Wielu bibliotekarzy już od dawna współpracuje z SKP. Rad i wskazówek co do przeprowadzenia konkretnych imprez udzielają zawsze nasze oddziały wojewódzkie i powiatowe, w razie potrzeby przysyłamy też prelegentów. Przykładem przemyślanej i dobrze zorganizowanej propagandy na terenie biblioteki może być akcja prowadzona przez biblioteki łódzkie. I tam obawiano się, że temat drażliwy i „nietypowy” odstręczy czytelników. Stało się jednak inaczej. Zastosowano przy tym rozmaite formy propagandy: prelekcję, wystawę, konkurs — atrakcyjne dla różnego wieku i poziomu zainteresowań. Wydaje się, że z tych doświadczeń kolegów mogą czerpać i inni bibliotekarze. Ponadto zaś codzienne narzędzie pracy i kontaktu bibliotekarza z czytelnikiem — książka — powinna spełniać odpowiednią rolę. Myślę przy tym zarówno o literaturze fachowej, poświęconej problemom alkoholizmu i pijaństwa, jak również o literaturze pięknej, gdzie temat ten potraktowany literacko może bardzo mocno oddziaływać siłą i sugestywnością wyrazu.

(Zestawienie literatury problemu zamieszczamy na s. 147 tego numeru „Poradnika”).

Rozmawiała
ANNA BAŃKOWSKA

Zarząd Główny SKP — Warszawa, ul. Kopernika 36/40.

Zarządy oddziałów wojewódzkich i miejskich:

Białystok, ul. Warszawska 18; Bydgoszcz, ul. Curie-Skłodowskiej 20; Gdańsk, ul. Długi Targ 8/10; Katowice, ul. Dąbrowskiego 23; Kielce, ul. Kościuszki 3; Koszalin, ul. Zwycięstwa 137; Kraków miasto, ul. Mogilska 50; Kraków województwo, ul. Skarbowa 4; Lublin, ul. 22 Lipca 4; Łódź (miasto), ul. Schillera 4; Łódź (województwo), ul. Ogrodowa 15; Olsztyn, ul. Dąbrowszczaków 10; Opole, ul. Strzelców Bytomskich 8; Poznań miasto, ul. 23 Lutego 1/3; Poznań województwo, ul. 23 Lutego 1/3; Rzeszów, ul. Grunwaldzka 19; Szczecin, Al. M. Buczka 40; Warszawa miasto, ul. Świerczewskiego 31; Warszawa województwo, ul. Filtrowa 57; Wrocław miasto, ul. Zapolskiej 4; Wrocław województwo, ul. Dobrzyńska 21/23; Zielona Góra, ul. Sikorskiego 11.

IZABELA NAGÓRSKA

BIBLIOTEKA — SPRZYMIERZENIEM W WALCE Z ALKOHOLIZMEM

Włączenie się bibliotek łódzkich do akcji zwalczania alkoholizmu datuje się od lat dziesięciu. W latach 1955 do 1961 — 5. i 21. Rejonowe Wypożyczalnie Książek dla dorosłych prowadziły z inicjatywy Miejskiej Biblioteki Publicznej im. L. Waryńskiego punkty biblioteczne przy Poradniach Przeciwalkoholowych.¹ W okresie 1962—63 odbyło się w bibliotekach szereg odczytów związanych z tym zagadnieniem, o przeciętnej frekwencji 25 osób. Nie wszystkie nasze placówki wprowadziły je do planów pracy mimo, iż Miejski Społeczny Komitet Przeciwalkoholowy zaoferował swoich doświadczonych prelegentów.

Żywiono obawy, że drażliwy temat odstraszy ogół czytelników, a nie ściągnie tych, dla których istotnie jest przeznaczony. Kwestionowano także odczyt jako formę mało atrakcyjną dla zabezpieczenia większej widowni. W argumentacji nie brano pod uwagę społecznego znaczenia profilaktycznego samej akcji, ani adresata młodzieżowego, którego w wielu wypadkach swoisty styl bycia prowadzi w konsekwencji do nałogu.

Natomiast tego rodzaju nastawienie towarzyszyło założeniom organizacyjnym konkursu na najlepszą biblioteczną imprezę antyalkoholową. Został on przeprowadzony w miesiącu październiku ub. roku przez Miejską Bibliotekę Publiczną i Miejski Społeczny Komitet Przeciwalkoholowy w ramach współzawodnictwa bibliotekarzy z okazji XX-lecia PRL. Wkład Komitetu polegał na zabezpieczeniu podstaw finansowych konkursu, doborze prelegentów i materiałów propagandowych. Ocena pracy konkursowej bibliotek obejmowała liczebność i charakter audytorium, poziom ekspozycji ulotek, afiszy i fotogramów, dobór książek na wystawie tematycznej, poziom części artystycznej, względnie inne elementy wzbogacające imprezę.

Imprez konkursowych łącznie zgłoszono 13 (z tego 9 w dzielnicy Bałuty, przodującej jak dotąd we współzawodnictwie). Poza konkursem przygotowano ich jeszcze trzy.

Jak w świetle tych danych wyglądają nasze doświadczenia, z którymi chcemy podzielić się na łamach „Poradnika”?

Zacznijmy od audytorium. Tylko dwukrotnie nie odpowiadało ono charakterowi imprez (raz — z powodu małej ilości uczestników, drugi — z powodu zdecydowanej przewagi starszych kobiet w 30-osobowej grupie). W kilku placówkach współpracujących ze szkołami dla dorosłych zgromadziło się dużo starszej młodzieży męskiej odbierającej w sposób poważny prelekcje. Dwie biblioteki skorzystały nawet z sal szkolnych ze względu na bliskie ich sąsiedztwo i własne trudności lokalowe. One też wykazały się największą frekwencją dochodzącą do 200 osób (oprócz uczących się także i inni czytelnicy bibliotek). Współpracującą ze Spółdzielnią Mieszkaniową „Lokator” 28. Biblioteka dla dorosłych zorganizowała imprezę w świetlicy tejże Spółdzielni uzyskując 80-osobową widownię składającą

¹ I. Nagórska, G. Szymańska. „Książka w Poradniach Przeciwalkoholowych”. *Bibliotekarz* 1961 nr 11 s. 325—328.

się zarówno z czytelników jak i mieszkańców Spółdzielni. Dwie z wyróżnionych placówek 7. i 17. Biblioteki Rejonowe zaprezentowały bardzo zróżnicowanych odbiorców, wśród których znaleźli się w różnym wieku mężczyźni i dorastająca młodzież (około 100 osób) w każdej grupie. Także peryferyjna placówka (2. Biblioteka Rejonowa dla dorosłych) zdołała zainteresować imprezą niemal wyłącznie mężczyzn. Niejednokrotnie prelegenci musieli odpowiedzieć na szereg pytań związanych z zagadnieniami prawn-administracyjnymi, zdrowia i higieny psychicznej.

Książki zgromadzone na wystawach można podzielić na cztery zasadnicze grupy: pierwsza obejmowała literaturę popularnonaukową i pogranicza, trzy pozostałe ilustrowały problemy alkoholizmu w literaturze pięknej z wyodrębnieniem polskiej literatury klasycznej, polskiej współczesnej i literatury obcej.

Wystawom patronowały „Polski słownik pijacki i Antologia bachiczna” Tuwima oraz żartobliwa i kunsztowna fraszka Kochanowskiego „O doktorze Hiszpanie”. W klasycznej literaturze polskiej znalazły się: Dygasińskiego „Bracia Tatarscy”, „Gorzałka”, „Po co taka rodzina”, „Z przyjaźni”; Konopnickiej „Urbanowa” i „W sobotni wieczór”; Krasickiego — „Monamonachia-Antymonachomachia” oraz satyra „Pijaństwo”; Orkana „Przeznaczenie”; Orzeszkowej „Romanowa” i „Sielanka nieróżowa”; Sienkiewicza „Jamioł” i „Szkice Węgłem”.

Polską literaturę współczesną reprezentowały: Arcta „Bimber”, Brychta „Suche trawy”, Dąbrowskiej „Szklane konie” (w „Ludziach stamtąd”), Golińskiego „Światła na fali”, Grzesiuka „Na marginesie życia”, Hłaski „Pętla” (w „Pierwszym kroku w chmurach”), Huszczy „Telefon więcej nie zadzwoni”, Klona „Miałem tylko jedno życie”, Kubikowskiego „Katastrofa”, Macha „Agnieszka córka Kolumba”, Niziurskiego „Salon wytrzeźwień”, Piacha „Nas jest więcej”.

Z literatury obcej pokazano: Dostojewskiego „Zbrodnię i karę”, Fallady „Pijaka”, Londona „John Barleycorn czyli wspomnienia alkoholika”, Lowry’ego „Pod wulkanem”, Paulhaca „Nie prosiliśmy się na świat”, Rinser „Daniele”.

W przedstawionych tu pozycjach problem antyalkoholowy nie zawsze jest motywem głównym, niemniej — wymowa jego ma zdecydowany charakter w całości utworu.

W dziale literatury popularnonaukowej eksponowano następujące publikacje: „Badania z zakresu alkoholizmu w m. Łodzi”, Dąbrowska „Co zdrowie niszczy”, Jaroszyński „Alkohol a zdrowie człowieka”, Jonas Łebkowski „Człowiek + alkohol”, Kaczanowski „Prawda o alkoholu”, „Wpływ alkoholu na psychikę człowieka”, „Zdrowie i alkohol”, Roźniatowski „Skutki pijaństwa”, Fast „Zapalisz? a może napijemy się?”, Szenic „Pitaval makabryczny czyli sprawy pijackie. Alkoholizm a przestępczość”, Szymańska „Mój tatuś pije”, Tabus „13 stopień szczęścia”, Zdanowicz „Czy alkohol jest pożyteczny”. Oprócz Szenica dołączano niekiedy dwie pozycje Łakomskiego „W krzywym zwierciadle” i Falkowskiej „W imieniu prawa”. W tych tomach reportaży sądowych znajdują się również takie, które naświetlają bezpośrednio lub pośrednio rolę alkoholizmu we współczesnej obyczajowości i życiu naszego kraju.

Z wydawnictw z zakresu medycyny zasługuje na uwagę broszura Jonasa i Łebkowskiego wydana w roku 1964. Przeznaczona jest ona dla czytelnika masowego i w sposób interesujący ukazuje skutki picia, uwzględniając głównie wpływ alkoholu na organizm oraz przedstawia możliwości wyleczenia alkoholizmu; nie pomija także prawnej strony zagadnienia alkoholizmu. Do broszury dołączone są adresy poradni przeciwalkoholowych w całym kraju.

Obok książek znalazły się również dwa czasopisma: „Walka z alkoholizmem” oraz „Zdrowie i trzeźwość”.

Bibliotekarki łódzkie, planując części składowe imprez zgodnie z wyczuciem środowiska, zgłaszały przeważnie zapotrzebowania na prelekcję prawników, a w mniejszym stopniu — lekarzy. Powtarzały się więc głównie ujęcia takie jak „Alkohol w świetle prawa”, „Paragraf a alkohol”, „Społeczno-prawne skutki alkoholizmu”. Lekarze mówili o wpływie alkoholu na organizm człowieka lub jego psychikę. Specjalnie godny polecenia jest „Dwugłós prawnika i lekarza” naświetlający zagadnienie bardziej wszechstronnie. Ważna jest nie tylko popularna forma, ale także ilustrowanie zagadnienia przykładami z życia i z własnej praktyki prelegenta, unikanie zbyt „pryncypialnego” stosunku do tematu.

Programy imprez były wzbogacone elementami dodatkowymi, jak zestaw propagandowych filmów krótkometrażowych, pokaz przyrządzania napojów bezalkoholowych lub tzw. część artystyczna. Biblioteki Dzielnicy Bałuty rozporządzały aparatem projekcyjnym, użytkowały z powodzeniem serwis filmów narkotycznych m.in. na zamówienie Głównego Komitetu Przeciwalkoholowego („Pierw-

sza balowa sukienka”, „Złoty kogucik”, „Janek i Bezkrólewie”. „Nim wyjdiesz na jezdnię”, „Stop — kontrola drogowa”, „Spotkanie w słońcu” i inne).

Dużym zainteresowaniem cieszyły się pokazy połączone z degustacją napojów bezalkoholowych przyrządzanych przez członkinie Ligi Kobiet. Rozdawano ponadto uczestnikom imprez wydane przez MSKP i Zarząd Łódzki Ligi Kobiet zbiorki przepisów na napoje bezalkoholowe.

O ile filmy i pokazy łączyły się w harmonijną całość z pogadankami, to nie można tego powiedzieć o większości występów artystycznych. Piosenki śpiewane przy pianinie lub akordeonie zaliczały się do rodzaju wybitnie rozrywkowego, a recytacje satyryczne niekiedy słycały tematykę wieczoru. Żaden z zamówionych aktorów nie miał w repertuarze odpowiednich tekstów literackich, a nieliczni tylko właściwą konferansjerkę. Bardzo dodatnio wyróżniły się dwa występy artystów Filharmonii i Opery i one najlepiej współgrały z charakterem imprezy.

Obficie dostarczone przez Komitet materiały propagandowe były starannie, a niekiedy z prawdziwą inwencją eksponowane w bibliotekach. Najwięcej oglądających zatrzymywało się przy parawanikach rysunków dziecięcych pt. „Alkoholizm w oczach dziecka”.

Na wystawie książek zwracali uwagę czytelników zarówno prelegenci, jak bibliotekarze i aktywiści Kół Przyjaciół Bibliotek, co w wyniku dało bardzo poważną liczbę wypożyczeń eksponowanych książek. W ocenie naszej i wielu czytelników cała akcja uznana została za pożyteczną i potrzebną — życzymy więc by coraz więcej bibliotek stawało się sprzymierzeńcami walczących z alkoholizmem.

TADEUSZ KUR

ZAANGAŻOWANIE MŁODZIEŻY W PROBLEMY ŚWIATA

W 1942 roku, a więc w szczytowym okresie walki narodów sprzymierzonych przeciwko hitlerowskiej III Rzeszy, powstała **Światowa Rada Młodzieży**. Założono ją w Londynie, a jej zadaniem było zmobilizowanie młodzieży świata do walki o szybsze zwycięstwo nad faszyzmem.

Idea współpracy młodzieży całego świata nie wygasła z chwilą zakończenia wojny i rozgromienia hitleryzmu. 29 października 1945 roku — także w Londynie — odbyła się konferencja młodzieżowa z udziałem 437 delegatów i 148 obserwatorów, reprezentujących 30 milionów młodzieży z 63 krajów. Efektem konferencji było powołanie do życia w listopadzie 1945 roku **Światowej Federacji Młodzieży Demokratycznej**. Celem tej organizacji było, i jest nadal, zbudować światową jedność młodzieży wszystkich ras, narodowości i wierzeń w celu rozwoju ducha pokojowego współżycia, współpracy międzynarodowej, ugruntowania niepodległości narodowej i prawa młodzieży do szczęśliwej przyszłości.

Zadanie to miało być realizowane przez wymianę delegacji, organizowanie festiwali i spotkań międzynarodowych, szerzenie ideałów Federacji przy pomocy prasy, radia, telewizji i filmu.

Szczególnie duże znaczenie Światowa Federacja Młodzieży Demokratycznej przywiązywała do organizowania wielkich spotkań młodzieży z całego świata i nawiązywania bezpośrednich, osobistych kontaktów. Zadanie to miały spełnić Światowe Festiwale Młodzieży, stwarzające okazję zarówno do dyskusji seminaryjnych, jak wzajemnej prezentacji dorobku kulturalnego młodzieży każdego kraju.

Dwadzieścia lat istnienia Światowej Federacji Młodzieży Demokratycznej to nieustanne dowody triumfu idei solidarności młodzieży świata i wzrostu znaczenia samej ŚFMD w politycznym życiu międzynarodowym. Mówią o tym zarówno wielki rozrost organizacyjny samej Światowej Federacji Młodzieży Demokratycznej, która zrzesza obecnie około 300 organizacji, grupujących około 100 milionów młodzieży ze 100 krajów świata, jak i problematyka, którą zajmuje się ŚFMD.

Prześledzić to można bardzo wyraźnie na przykładzie dotychczasowych **Światowych Festiwali Młodzieży**. Odbyło się ich dotychczas osiem, a mianowicie:

I — Praga, w lipcu i sierpniu 1947 roku. Wzięło w nim udział 17 tysięcy młodzieży z 72 krajów.

II — Budapeszt, w sierpniu 1949 roku, z udziałem 10 400 osób z 82 krajów.

III — Berlin, w sierpniu 1951, z udziałem 26 tysięcy uczestników ze 104 krajów.

IV — Bukareszt, w lipcu 1953 roku, z udziałem 30 tysięcy osób ze 111 krajów.

V — Warszawa, w lipcu i sierpniu 1955 roku, z udziałem 30 tysięcy osób ze 114 krajów.

VI — Moskwa — w lipcu i sierpniu 1957 roku. Uczestniczyło w nim 34 tysiące uczestników ze 134 krajów.

VII — Wiedeń, w lipcu i sierpniu 1959 roku, z udziałem 18 tysięcy młodzieży ze 112 krajów.

IX — Helsinki, w lipcu i sierpniu 1962 roku, z udziałem 18 tysięcy delegatów ze 137 krajów.

Na festiwalu w Helsinkach reprezentowanych było już ponad 1500 organizacji młodzieżowych (o 300 więcej, aniżeli w Wiedniu) o najróżniejszych kierunkach politycznych. Między innymi było tam: 750 socjalistycznych, komunistycznych, radykalnych i religijnych, 175 studenckich i 125 kulturalnych. Wśród 25 organizacji międzynarodowych, które były reprezentowane na festiwalu, znajdowały się również UNESCO i Rada Światowa Kościołów.

Zaznaczyć trzeba, że na zaproszenie Komitetów Festiwalowych biorą w nich udział także najwybitniejsi intelektualisci, artyści i uczeni świata. Młodzież ma możliwość odbywania z nimi bezpośrednich spotkań i dyskusji.

Miło jest napisać, że jednym z najbardziej reprezentatywnych spotkań młodzieży światowej było spotkanie w Warszawie w roku 1955, zakończone uchwaleniem apelu „Pokój i Przyjaźń!”.

Na spotkaniu wiedeńskim (którego ramy ograniczone zostały zresztą znacznie przez rząd austriacki) omawiano zagadnienia zastosowania energii atomowej w przyszłości, korzystając z obecności tak znakomitych uczonych, jak profesorowie Bernal, Oparin, Winogradow i Błagonrawow. Odbyły się również, tradycyjne już na festiwalach, manifestacje w rocznicę zrzucenia bomby atomowej na Hiroszimę, przeciwko zbrodniom hitlerowskim w okresie II wojny światowej oraz przeciwko współczesnemu kolonializmowi.

Po wiedeńskim festiwalu idea spotkań młodzieży otrzymała nową, bardziej ważką treść. Oto w roku 1959 w Pradze z inicjatywy młodzieży radzieckiej, popartej przez 150 organizacji z różnych krajów, postanowiono organizować imprezę o charakterze i nazwie **Światowego Forum Młodzieży**.

Po raz pierwszy odbyło się ono w Moskwie w lipcu—sierpniu 1961 roku, uczestniczyło w nim 821 dziewcząt i chłopców z 332 organizacji młodzieżowych 104 krajów świata. Dyskutowano nad zagadnieniem: „Forum jako środek rozwoju ducha pokojowego współistnienia, współpracy międzynarodowej i prawa młodzieży do szczęśliwej przyszłości”. Omawiano także referaty przygotowane przez poszczególne delegacje, jak np. „Młodzież, wzajemne zrozumienie, współpraca i pokojowe współistnienie” (ZSRR, Włochy i Indonezja), „Młodzież i walka z kolonializmem” (Kuba, Algieria, Belgia), „Młodzież a rozbrojenie” (Polska i Wielka Brytania), „Młodzież i jej rola w społeczeństwie, jej prawa i obowiązki” (Ghana, Chińska Republika Ludowa).

W końcowej rezolucji stwierdzono między innymi: „Dążymy do zapewnienia trwałego pokoju na ziemi. W tym celu należy wywalczyć niepodległość wszystkich narodów, znieść kolonializm, zapewnić pokojowe współistnienie między krajami o różnych systemach społecznych, doprowadzić do powszechnego i kontrolowanego rozbrojenia”.

Oczywiście treścią festiwali i wielkich spotkań nie są wyłącznie ważne zagadnienia polityczne i moralne. Łącznie z Festiwalami odbywają się Światowe Igrzyska Sportowe Młodzieży, pokazy artystyczne różnego rodzaju, imprezy i zabawy.

W ten sposób młodzież na Światowych Festiwalach łączy zarówno walkę o swą szczęśliwą przyszłość, jak i prezentację dorobku, który już osiągnęła.

(Zestawienie literatury na s. 149 tego numeru „Poradnika”).

JERZY MAJ

LEKTURA „POD GRUSZĄ”

Ostatnie lata niosą burzliwy rozwój różnych form turystyki i wypoczynku. Przy nie malejącej popularności tradycyjnych już wczasów FWP, pojawiają się masowo inne formy wypoczynku letniego, jak tzw. „wczasy pod gruszą”, wczasy campingowe, obozy turystyczne itp. Równocześnie w niespotykanej przedtem skali rozwija się turystyka i wypoczynek indywidualny. Wobec zatłoczenia najbardziej znanych ośrodków i rejonów, coraz więcej osób kieruje swoje zainteresowania ku okolicom mniej znanym, poszukując tam ciszy i odosobnienia. Fala turystów, wczasowiczów i „letników” dociera do najbardziej odległych zakątków kraju. Wiadomo przy tym, że terenowe rady narodowe nie zawsze sobie radzą z nawałem gości, że nie starcza zaopatrzenia, urządzeń noclegowych itp. To, oczywiście, nie nasz kłopot, ale i my — bibliotekarze mamy swoje grzechy na sumieniu, i o tym właśnie chciałbym mówić w tym artykule.

Przywykliśmy, że biblioteki terenowe (gromadzkie, osiedlowe i małomiejskie) pracują zgodnie z rytmem narzuconym przez cykl prac rolnych: zimą ruch, latem martwota lub co najwyżej leniwa egzystencja. Istotnie, czytelnik wiejski w okresie intensywnych prac polowych nie może korzystać z biblioteki w równym stopniu jak czyni to w zimie. Ale — coraz częściej i w coraz większej liczbie wsi pojawia się w tym właśnie „martwym” okresie inny potencjalny czytelnik: „mieszczuch” na urlopie. A że nie zawsze w naszym klimacie świeci słońce, tedy bardzo wielu przybyszów ogląda się za książką (spora ich liczba ogląda się za lekturą bez względu na pogodę).

Czy nasze biblioteki wyciągają z tego praktyczne wnioski? Na ogół niestety nie... W bardzo wielu wypadkach poszukujący książki „urlopowicz” nie może w ogóle znaleźć biblioteki w nieznaney mu miejscowości, a gdy nawet znajduje, to zbyt często zastaje drzwi zamknięte „z powodu remontu”, „z powodu urlopu”, a czasem w ogóle bez wyraźnej przyczyny. Z drugiej strony szczupłe i bardzo przypadkowe księgozbiory bibliotek w domach wczasowych nie mogą sprostać ilościowo, ani jakościowo masowemu zapotrzebowaniu. W tej sytuacji **akcja ze strony publicznych bibliotek powszechnych w rejonach atrakcyjnych turystycznie jest koniecznością, a jednocześnie szansą tych bibliotek.** Dlaczego szansą — o tym poniżej.

Zbiegają się tu dwa zagadnienia: struktura księgozbiorów bibliotek powszechnych i profil zainteresowań czytelnika sezonowego (będę tak nazywać wszystkich urlopowiczów zainteresowanych książką). Jest rzeczą oczywistą, że zainteresowania czytelnika sezonowego są odmienne od zainteresowań czytelników miejscowych. Wśród urlopowiczów zdarzają się ludzie rozmaici, jednak (jak o tym świadczą statystyki instytucji organizujących wypoczynek) przeważają pracownicy umysłowi, inżynierowie, technicy, lekarze, ludzie z wyższym i średnim przygotowaniem ogólnym, pochodzący przeważnie z dużych i wielkich miast. Zainteresowania ich kierują się ku literaturze trudniejszej, przeważnie współczesnej, ku książce popularnonaukowej lub z tzw. „pogranicza”¹. A więc, nieco upraszczając, **ku tej grupie książek, która cieszy się mniejszym zainteresowaniem ogółu czytelników miejscowych.** Czytelnicy sezonowi często poszukują książek, które były „głośne” 2—3 lata wcześniej, a których nie udało im się wówczas przeczytać. Książki te najczęściej znajdują się na półkach bibliotek gromadzkich, osiedlowych itd., wypożyczane z rzadka lub wcale. **Należy ujawnić takie książki wobec czytelnika sezonowego, dopomóc w dotarciu do nich.** Jak? No cóż, sposoby są znane i wypróbowane... Wystawki obwolot na zewnątrz biblioteki, wystawki książek w oknie lub zamykanej oszklonej gablocie, kolorowe plakaty informujące o godzinach udostępnienia i zasobach biblioteki (wykaz kilkunastu atrakcyjnych tytułów) itp. Oczy-

¹ Tym mianem określa się książki popularyzujące wiedzę w formie beletryzowanej.

wiście owe „elementy propagandy wizualnej” należy umieszczać w miejscach często odwiedzanych przez przebywających na urlopie, potencjalnych czytelników.

Pięknie, ale gdzie ta szansa biblioteki?

Będzie i o szansie. **Zadaniem biblioteki powszechnej jest udostępnianie książek.** Gromadzenie, opracowanie, to tylko środki do celu. Większe wykorzystanie książki przez czytelnika (obojętne, skąd on pochodzi) samo przez się stanowi **sukces biblioteki.** Zasadą obowiązującą w naszym kraju jest, iż biblioteki powszechne mają służyć każdemu na równi, toteż, dodajmy na marginesie, spotykane tu i ówdzie praktyki odmowy wypożyczeń osobom przebywającym czasowo w danej miejscowości, są niedopuszczalne².

Wracając do tematu... Nie tylko w większym wykorzystaniu księgozbioru tkwi wspomniana szansa biblioteki. **Skuteczność propagandy wizualnej trudniejszych pozycji lekturowych w stosunku do czytelników sezonowych może stać się pośrednią przyczyną zainteresowania czytelników miejscowych tym typem lektury.** Nic nie działa tak skutecznie jak dobry przykład z domieszka... snobizmu.

Trudno dawać szczegółowe recepty, bowiem prawie wszystko zależy od konkretnej sytuacji, „typu” czytelnika sezonowego, inwencji bibliotekarza. Inaczej należy postępować gdy istnieją stałe ośrodki wczasowo-turystyczne (można wówczas np. założyć sezonowy punkt biblioteczny w domu wczasowym), inaczej zaś, gdy mamy do czynienia z przewagą „urlopowiczów niezorganizowanych”, mieszkających w prywatnych kwaterach, namiotach itp.

Wiele mogą tu zdziałać biblioteki powiatowe. W ub. latach były podejmowane na terenie woj. koszalińskiego próby organizowania sezonowych punktów bibliotecznych m. in. w Mielnie, Sarbinowie, Chłopach, do których komplety książek wydzielano z tzw. księgozbioru terenowego biblioteki powiatowej. Godne upowszechnienia są czynione w woj. olsztyńskim próby organizowania czytelni na wolnym powietrzu w pobliżu ośrodków campingowych, pól namiotowych, przystani itp., polegające na tym, iż jednemu z członków Koła Przyjaciół Biblioteki powierza się kilkanaście lub kilkadziesiąt książek, które ten wyklada na prowizorycznym stoliku i udostępnia do czytania na miejscu (oczywiście za kaucją). Pracująca w trudnych warunkach lokalowych biblioteka gromadzka w Zemborzycach k/Lublina³ poza stałymi 10 punktami, organizowała na okres sezonu punkt biblioteczny w tamtejszym ośrodku wczasów świątecznych, propagując przy okazji literaturę regionalną i prowadząc informację turystyczną.

Możliwości jest wiele. W 1963 r. w niektórych miejscowościach powiatu Bystrzyca Kłodzka (m. in. w Łądku, Wilkanowie) organizowano imprezy propagandowo-czytelnicze, na które zapraszano ludność miejscową i wczasowiczów, a których celem była wymiana z jednej strony informacji o regionie, z drugiej, uzyskanie opinii przybyszów na ten sam temat. Nie usiłowano niestety pójść dalej, ku przekształceniu owych imprez w dyskusyjne wieczory nad książką, a szkoda, bowiem takie dysputy w „mieszanym” gronie mogłyby dodać rumieńców tej nieco zamierającej wobec konkurencji radia i telewizji formie działalności oświatowej bibliotek. W Białej Piskiej i Łądku-Zdroju spotkałem się z udaną próbą zaproszenia przebywającej na urlopie „wybitnej osoby” na spotkanie z miejscową ludnością. Podobne próby są godne uwagi; z grona urlopowiczów można dość często „wyłowić” osoby, które zainteresują szerszy ogół, a uczestnictwo w zorganizowanej w związku z tym „pogaduszcze” nie jest sprzeczne z zasadą „aktywnego wypoczynku” (znane mi imprezy tego rodzaju dotyczyły młodych aktorów i autorów, którzy dość chętnie godzą się na uczestnictwo).

Ale wróćmy do spraw zasadniczych — do książek. Wspomniałem już ogólnie o specyfice zainteresowań czytelnika sezonowego, a teraz chciałbym (w formie przykładów) wskazać jakie przede wszystkim książki mogą być przezeń poszukiwane.

Przede wszystkim należy przejrzeć wydaną przez „Czytelnika” serię „Nike” zawierającą m. in.: „Dole człowieczą” Malraux, „Mur” Sartre’a, „Homo Fabera” i „Stillera” M. Frischa, „Dublińczyków” Joyce’a, „Zamek” Kafki, „Wdzięk administracyjny” Leskowa, „Młode lwy” I. Shawa, „Matkę i córkę” oraz „Rzymiankę” Moravii, „Burzliwe życie Lejzorka Rojtszwańca” I. Erenburga. Seria ta zawiera wyłącznie przekłady autorów współczesnych.

Inna seria „Czytelnika” oznakowana wizerunkiem głów wawelskich zawiera wybitne powieści polskich pisarzy współczesnych. Warto tu szczególnie polecić:

² Zabezpieczenie przed przywłaszczeniem książek stanowią kaucje.

³ Informacje dotyczą 1963 roku.

„Noc” Andrzejewskiego, „Spizową bramę” i „Urząd” Brezy, „Szkice z piekła uczniowych” Kruczkowskiego, „Okrucy weselnego tortu” Żukrowskiego.

Z serii „Biblioteki Powszechnej” na szczególne zainteresowanie mogą liczyć: „Gdy słońce było bogiem” i „Opowieści biblijne” Kosidowskiego, „Życie A. Fleminga” Maurois, „Miłość nie jedna ma imię” P. Mure’a, „Goya” Feuchtwangera, „Kolumbowie” Bratnego, „Off limits” Habe, „Czas życia i czas śmierci” Remarque’a, „Stalingrad” Pliviera, „Żywi i martwi” Simonowa, „Przepustka do historii” Załuskiego.

Czytelnicy sezonowi poszukujący książki rozrywkowej chętnie zapewne sięgną po pozycje z serii „Iskier” pn. „Naokoło świata”, i „Biblioteki Przygód i Podróży” (wyd. Wiedzy Powszechnej). Z zainteresowaniem może spotkać się popularnonaukowa seria „Omegi” i „Biblioteki Problemów”.

Podane przykłady nie wyczerpują oczywiście wszystkich możliwości, nie oznaczają też twierdzenia, że czytelnicy sezonowi nie mogą interesować się klasyką. Próbowałem jedynie zilustrować profil najczęściej spotykanych zainteresowań omawianego typu odbiorcy, wskazać najczęściej poszukiwane tytuły. Dodatkowych informacji można i należy szukać w recenzjach zamieszczanych w „Nowych Książkach”, w tygodnikach kulturalnych i dziennikach, a także w „Poradniku Bibliotekarza”. Wielce pomocne mogą być w doborze książek dla czytelnika sezonowego karty adnotowane Instytutu Bibliograficznego i karty bibliograficzne Instytutu Książki i Czytelnictwa Biblioteki Narodowej, które umożliwiają zorientowanie się w treści i poziomie utworu oraz sylwetce twórczej autora.

Przede wszystkim jednak potrzebne jest przełamanie nawyku traktowania biblioteki jako źródła książki wyłącznie dla stałych mieszkańców rejonu obsługi, a poza tym trochę dobrych chęci i pomysłowości.

HALINA ŁOPIŃSKA
Oddział Metodyczno-Instrukcyjny
Bibliotek dla Dzieci i Młodzieży
Biblioteki Publicznej m. st. Warszawy

BIBLIOTECZKA KOLONIJNO-OBOZOWA

W okresie wakacyjnym przed bibliotekarzami stoją poważne zadania: obsługa książki kolonii i obozów letnich, udzielanie fachowej pomocy kierownikom i wychowawcom, służenie publikacjami pomocnymi w organizacji kolonii (obozu), w przygotowaniu się do powierzonych zadań i obowiązków w okresie turnusu, w prowadzeniu pracy wychowawczej w oparciu o książki.

Wczasy dziecięce są dziś powszechną formą opieki nad dziećmi i młodzieżą. Dają one odpoczynek i zdrowie, uzupełniają i „upraktyczniają” wiadomości zdobyte w szkole, dają dzieciom możliwość poznania kraju ojczystego — ziemi, ludzi, ich pracy — uczyć żyć i myśleć społecznie.

W dobrze zorganizowanym zespole kolonijnym, czy obozowym, wielką rolę odegra książka, która pomoże w pracy, wyjaśni zaobserwowane zjawiska, zmobilizuje do czynnej postawy wobec otoczenia, dostarczy potrzebnej rozrywki. Kierownik kolonii, planując pracę swego zespołu, musi przewidzieć zaopatrzenie go w odpowiedni księgozbiór. Potrzebny mu jest do tego wykaz książek, które zaspokoją potrzeby zarówno uczestników kolonii jak i ich wychowawców.

W życiu kolonijnym istnieją określone zagadnienia i potrzeby i one to stały się podstawą doboru książek w podanym przez nas zestawieniu dla biblioteczki kolonijnej czy obozowej. Uwzględniamy w nim zarówno literaturę piękną: powieści i opowiadania (obyczajowe, przygodowe, historyczne), baśnie, poezje, podzielone na grupy wg. poziomów trudności, jak i książki popularnonaukowe zgrupowane w następujących działach:

- I — organizacja obozu — kolonii, zagadnienia wychowawcze i gospodarcze.
- II — zdrowie, ratownictwo, higiena osobista i społeczna, kultura i estetyka życia codziennego
- III — przyroda otaczająca, ziemia i niebo
- IV — nasza ojczyzna dawniej i dziś, ludzie, praca, krajoznawstwo, ochrona przyrody, zabytków
- V — zajęcia dzieci w świetlicy i w terenie — pisanie listów, reperacje odzieży, sprzętu, majsterkowanie, przygotowanie repertuaru na ogniska, wieczor-

nice, występy na zakończenie turnusu i uroczystości okolicznościowe, przygotowanie do wycieczek itp.

Na kolonii czy obozie wydziela się w świetlicy odpowiednie miejsce na biblioteczkę. Przy wolnym dostępie do półek ustawia się książki działami, które wyodrębnia się przy pomocy rozdzielaczy. Mogą to być kawałki sztywnego papieru z napisami odpowiednich działów. W obrębie działów ustawia się książki alfabetycznie według nazwisk autorów. Jeżeli dzieci nie mają wolnego dostępu do półek, konieczny jest dla użytku czytelników katalog zagadnieniowy.

Aby poprzez książki jak najbardziej związać uczestników kolonii czy obozu z terenem na którym się znaleźli, przygotować można i wywiesić plakat zagadnieniowy z bibliografią poświęconą temu terenowi np. „Morze i nasza gospodarka morską”, „Las”, „Jak żyje wieś”, „Co się kryje w ziemi”, „Patrzmy na niebo” itd.

W godzinach przeznaczonych na odpoczynek można zorganizować opowiadanie baśni lub „czas głośnego czytania”, wybierając książkę łatwą, wychowawczo cenną, zachęcającą słuchaczy do dyskusji np. „Ten obcy” I. Jurgielewiczowej, „Wiewiórczak” M. Brandysa, lub książeczki wychodzące z serii PZWS Biblioteka Błękitnych Tarcz, takie jak np. G. Fedorowskiego „Groźne spotkania”, D. Kaczyńskiej „Moje — nie moje”, czy H. Ożogowskiej „Koleżanki”.

Opiekun biblioteki powinien z podanego poniżej spisu wybrać szczególnie te książki, które będą przydatne ze względu na: charakter danej kolonii czy obozu, wiek czytelników i teren na którym kolonia się znajduje. Teren bierzemy pod uwagę zwłaszcza przy typowaniu książek krajoznawczych dla biblioteczki (dział IV), by dostarczyć dzieciom lektury o okolicy, w której przebywają. Wyczerpujący artykuł LILLI RAMUS „Propaganda książki turystyczno-krajoznawczej”, zamieszczony w „Poradniku Bibliotekarza” Nr 5 r. 1957 oraz nawiązanie kontaktu z PTTK może ułatwić wybór.

LITERATURA POPULARNONAUKOWA

I. ORGANIZACJA OBOZU — KOLONII, ZAGADNIENIA GOSPODARCZE I WYCHOWAWCZE

Uwaga: książki w tym dziale (I) przeznaczone są w zasadzie dla personelu — kierowników i wychowawców. Niektóre z nich mogą być przez wychowawcę udostępnione młodzieży do bezpośredniego wykorzystania, w miarę potrzeby, np. „Urządzamy plac zabaw” Dąbrowskiego, jeśli młodzież będzie czynnie uczestniczyć w urządzaniu placu zabaw dla młodszych kolegów.

I. ORGANIZACJA OBOZU-KOLONII, ZAGADNIENIA GOSPODARCZE I WYCHOWAWCZE

1. AKOLIŃSKI S., KUCZKOWSKA I., WOSZCZAK J.: Organizujemy kolonie letnie. W-wa 1958 Wydawn. Związkowe s. 204.
2. ANDRUSIKIEWICZ J.: Harcerskie obozy wędrowne. Podręcznik metodyczno-techniczny. W-wa 1960. Wydawn. Harcerskie s. 195.
3. DĄBROWSKI Z.: Urządzamy plac zabaw. W-wa 1961, Wyd. Harcerskie [składanka].
4. FERSTEN A., SADOWSKI J.: Racjonalne żywienie na obozie harcerskim. W-wa 1960 Wydawn. Harcerskie, s. 142.
5. HUSZCZO R., KIERUZALSKI A.: Nasz najpiękniejszy obóz. W-wa 1959 Wydawn. Harcerskie, s. 108.
6. KOZAK W.: Harcerska służba łączności radiowej. W-wa 1960. Wydawn. Komunikacyjne, s. 174.
7. KUROŃ J.: Uwaga — zespół! Z drużyną i w drużynie. W-wa 1960 Wydawn. Harcerskie s. 117.
8. MUSZYŃSKI H.: Wychowanie moralne w zespole. W-wa 1964 PZWS s. 280.
9. NIEBOJEWSKI J.: Robimy sami sprzęt sportowy i turystyczny. W-wa 1959 PZWS s. 96.
10. SŁYSZ S.: Na wycieczkę całą zgrają... W-wa 1958. Harc. Służba Inform., s. 134.
11. SOSNOWSKI S.: Z książką do ludzi. W-wa 1959. Wydawn. Harcerskie, s. 114.
12. STARZYŃSKA F., GŁOWIŃSKA M.: Harcerska kuchnia. W-wa 1960. Wydawn. Harcerskie, s. 204.
13. TRZEŚNIEWSKI R.: Zabawy i gry ruchowe. Podręcznik metodyczny dla nauczycieli i instruktorów harcerstwa. W-wa 1961, SiT, s. 365.
14. WOŁOSZYNOWA L.: Psychologia pomaga wychowaniu. Książka dla rodziców i nauczycieli. W-wa 1960. WP, s. 391.
15. WOSZCZAK J., BOCIAN W.: Zbiór przepisów i wytycznych w sprawie organizacji wczasów dla dzieci i młodzieży. W-wa 1959. PZWS, s. 420.

II. ZDROWIE, RATOWNICTWO, HIGIENA OSOBISTA I SPOŁECZNA, KULTURA I ESTETYKA ŻYCIA CODZIENNEGO

1. FEDOROWSKI G.: Groźne spotkania. W-wa 1963. PZWS, s. 47 (BBT).
2. GAZDA J., LEWIŃSKI W.: Wśród kształtów i barw. W-wa 1964. Wyd. Harcerskie, s. 199.
3. JACKIEWICZOWA E.: O czym chcą wiedzieć dziewczęta. W-wa 1958. PZWL, s. 43.
Uwaga: książka dla najstarszych dziewcząt, nie powinna znaleźć się na półce z wolnym dostępem.
4. JACZEWSKI A., ŁODZIŃSKI K.: Medycyna w plecaku. W-wa 1962. Wydawn. Harcerskie, s. 246.
5. KACPRZAK M.: Chcę być zdrowy. W-wa 1955. PZWL, s. 97.
6. ŁOPUSKI J.: Co chce wiedzieć każdy chłopiec. W-wa 1957. PZWL, s. 94.
Uwaga: Książka dla najstarszych chłopców, nie powinna znaleźć się na półce z wolnym dostępem.
7. MARIANOWICZ J.: Grzeczność ułatwia życie. W-wa 1962, LSW, s. 154.
8. PANAS B.: Harcerz w służbie zdrowia. W-wa. 1957, Centr. Składnica Harcerska, s. 183.
9. PETRY J.: Serce jak na dłoni. W-wa 1964, NK, k. 18 nlb.
10. POLAKOWA J.: Będę miał zdrowe zęby. W-wa 1957, PZWL, s. 31.
11. ROSENGARTEN H.: Gimnastyka to zdrowie. W-wa 1958, PZWL, s. 54.
12. SHIPPEN K.: Ludzie, którzy badali tajemnice życia. W-wa 1961, NK, s. 126.
13. SIDOROWICZ W.: Co nam daje słońce, powietrze, woda. W-wa 1956, PZWL, s. 27.
14. SZYRYŃSKI W.: Ambulans harcerski. W-wa 1958, Centr. Składn. Harcerska, s. 162.
15. ZDZITOWIECKA H.: Wśród niewidzialnych wrogów i przyjaciół. W-wa 1958, NK, s. 110.

III. PRZYRODA OTACZAJĄCA, ZIEMIA I NIEBO

1. ANTONIEWICZ J.: Jak żyje łąka. W-wa 1955, NK, s. 31.
2. ANTONIEWICZ J.: Latem na pastwisku. W-wa 1955, NK, k. 26 nlb.
3. ANTONIEWICZ J.: Leśne obrazki. W-wa 1956, NK, s. 33.
4. ANTONIEWICZ J.: Zboże kwitnie. W-wa 1953, NK, k. 13 nlb.
5. BAŃKOWSKA A.: Bursztynowy okręcik. W-wa 1960, NK, s. 36.
6. BOHUSZEWICZ Z.: Rośliny jadalne dziko rosnące. W-wa 1955, NK, s. 63.
7. CHOMIŃSKI L.: Od czego zależy pogoda i jak ją przewidywać. W-wa 1957, LSW, s. 172.
8. DOMANIEWSKA I.: Własnym czy cudzym kosztem. W-wa 1956, WP, s. 187.
9. DUCZMAL-PACOWSKA H.: Stefek poznaje Ziemię. W-wa 1960, NK, s. 138.
10. DUCZMAL-PACOWSKA H.: Ta ziemia się pali. W-wa 1963, NK, s. 22.
11. DYAKOWSKI B.: Królowa górskiego źródła i inne opowiadania. W-wa 1964 NK s. 187.
12. FLESZAROWA R.: Historia ziarna piasku. W-wa 1959, NK, s. 35.
13. GADOMSKI J.: Obrazy nieba. W-wa 1959, NK, s. 191.
14. GOŁEMBOWICZ W., WERNEROWA J.: Tu i tam podobnie. W-wa 1964, NK, s. 135.
15. JAKUBCZYŃSKI J. L.: Piorun ujarzmiony. Wysokie napięcie w przyrodzie i w technice. W-wa 1957, WP, s. 261.
16. JUSZCZYK W.: Ropucha. W-wa 1964, PZWS, s. 87.
17. KARPIŃSKI J. J.: Dzieci słońca i dzieci mroku. W-wa 1957, NK, s. 154.
18. KARPIŃSKI J. J.: Jez i spółka. W-wa 1959, PZWS, s. 78.
19. KARPIŃSKI J. J.: Malowane liście. W-wa 1961, NK, s. 118.
20. KARPIŃSKI J. J.: Nietoperze. W-wa 1963, PZWS, s. 53.
21. KARPIŃSKI J. J.: O naszych zwierzętach chronionych. W-wa 1953, PZWS, s. 127.
22. KOWALEWSKA M., KOWNACKA M.: Głos przyrody. W-wa 1963, NK. T. 1. Wiosna—lato, s. 318. T 2. Jesień—zima, s. 222.
23. LASKOWSKI W.: Rośliny borów. W-wa 1962, PZWS, s. 145.
24. LEWANDOWSKA C.: Bogatki z jabłoniowej dziupli. W-wa 1960, NK, s. 95.
25. LEWANDOWSKA C.: Na ruchomych piaskach. W-wa. 1959, NK, s. 33.
26. LEWANDOWSKA C.: Nad sadzawką. W-wa 1960, NK, s. 31.
27. LEWANDOWSKA C.: W gnieździe hałaśliwych grubasów. W-wa 1959, NK, s. 61.
28. LEWANDOWSKA C.: Wielkie prace małej pszczoły. W-wa 1959, NK, s. 46.
29. ORŁOŚ H.: Grzybobranie. W-wa 1953, NK, s. 45.
30. ORŁOŚ H., NEHRING M.: Atlas grzybów jadalnych i trujących. W-wa, PWRiL, s. 158.
31. PAGACZEWSKI J.: Przewodnik po niebie gwiazdzistym. W-wa 1954, PZWS, s. 78.
32. POLKOWSKA-MARKOWSKA W.: Wędrówka kamieni. W-wa 1957, NK, s. 50.
33. PUCHAŁSKI W.: Wśród trzciny i wód. W-wa 1955, NK, s. 176.
34. RADWAŃSKA-PARYSKA Z.: Zielony świat Tatr. W-wa 1963, NK, s. 200.
35. ROSTAFIŃSKI J.: Przewodnik do oznaczania roślin w Polsce dziko rosnących. W-wa 1953, PWRiL, s. 369.
36. SCHWARZ Z., SZOBER J.: Rośliny towarzyszące człowiekowi. W-wa 1960, PZWS, s. 113.

37. SOKOŁOWSKI J.: Ochrona ptaków. Kraków 1954, PAN, s. 189.
38. SOKOŁOWSKI J.: Przewodnik do rozpoznawania ptaków krajowych w warunkach naturalnych. W-wa 1954, PZWS, s. 79.
39. SZAFER W.: Drzewa i krzewy. Ilustrowany klucz do oznaczania drzew i krzewów krajowych oraz obcych częściej hodowanych w Polsce. W-wa 1957, PZWS, s. 130.
40. SZAFEROWA J.: Poznaj 100 roślin. Klucz do oznaczania stu gatunków roślin kwiatowych dzikich i hodowanych. W-wa 1961, PZWS, s. 63.
41. WILCZEK L.: W kropki i w paski. W-wa 1961, NK, k. 6 nlb.
42. WILSKA Z.: Zielone sprawy naszej drużyny. W-wa 1961, Wydawn. Harcerskie, s. 147.
43. WOŁKOW A.: Ziemia i niebo. W-wa 1960, NK, s. 241.
44. ZDZITOWIECKA H.: Pазie i rusalki. W-wa 1963, NK, s. 66.
45. ZDZITOWIECKA H.: W norach i jamkach. W-wa 1963, NK, s. 97.
46. ZDZITOWIECKA H.: Tęcza w kropli wody. W-wa 1963, NK, s. 70.
47. ŻABIŃSKI J.: Jak się zwycięża. W-wa 1955, Czytelnik, s. 197.
48. ŻABIŃSKI J.: Odpowiedzi na zagadki biologiczne. W-wa 1958, WP, s. 246.
49. ŻABIŃSKI J.: To i owo o węzach. W-wa 1956, PZWS, s. 156.
50. ŻABIŃSKI J.: Zagadki biologiczne. W-wa 1957, WP, s. 140.

IV. NASZA OJCZYZNA DAWNIEJ I DZIŚ, LUDZIE, PRACA, KRAJOZNAWSTWO, OCHRONA PRZYRODY, ZABYTEKÓW

1. BURCHARD P.: Tropami folkloru. W-wa 1960, Wydawn. Harcerskie, s. 152.
2. BURZYŃSKI R.: Polska ma więcej niż 1000 lat. Wrocław 1961, Ossolineum, s. 201.
3. CZEKAŃSKA M.: Na wielkim szlaku jezior. W-wa 1963, PZWS, s. 87.
4. CZEKAŃSKA M.: Nad wodami Bałtyku. W-wa 1965, PZWS, s. 88.
5. FIJAŁKOWSKI G.: Morze szumi jak dawniej. Poznań 1961, Wydawn., Pozn., s. 94.
6. GAŚSOWSKI J.: Ziemia mówi o Piastach. W-wa 1960, WP, s. 211.
7. GIEYSZTOR A., HERBST S., LEŚNODORSKI B.: Polskie Tysiąclecie. W-wa 1961, Polonia, s. 103.
8. HOFF M., HOFF Z.: Nad Wartą i Gopłem. W-wa 1962, PZWS, s. 99.
9. JANISZEWSKI M.: Nad karpacczymi dopływami Wisły. W-wa 1964, PZWS, s. 26.
10. JAROSZ S.: Parki Narodowe i rezerваты przyrody. W-wa 1951, Kraj, s. 159.
11. KARPIŃSKI J. J.: W Dolinie Orlich Gniazd. W-wa 1962, PZWS, s. 237.
12. KARPIŃSKI J. J.: Wycieczka do puszczy. W-wa 1960, PWN, s. 162.
13. KOWALEWSKI M.: Kominy nad Kujawami. W-wa 1965, PZWS, s. 52.
14. KRZYWOBŁOCKA R., LINDNER M.: Przygoda geologiczna. W-wa 1964, PZWS, s. 85.
15. MICHAŁSKI J.: Narodziny statku. W-wa 1962, PZWS, s. 81.
16. MICHAŁSKI J.: Wędrowka po porcie. W-wa 1962, PZWS, s. 67.
17. OSTROWSKA R., TROJANOWSKA I.: Bedeker Kaszubski. Gdynia 1962, Wyd. Morskie, s. 346.
18. PAUKSZTA E.: Warmia i Mazury. W-wa 1962, SiT, s. 155.
19. PUCHAŁSKI W.: Rok w puszczy. Wiosna, lato, jesień, zima. W-wa 1960, SiT, s. 208.
20. RADLIŃSKA I.: Ziemi Białostockiej dzień dzisiejszy. W-wa 1964, PZWS, s. 47.
21. RAJEWSKI Z.: 10.000 lat Biskupina i jego okolic. W-wa 1961, PZWS, s. 145.
22. ROWIŃSKI A., PETROZOLIN B.: W naszej Ojczyźnie. W-wa 1964, s. 260.
23. SYSKA H.: Nad Wisłą i Bugiem. W-wa 1959, LSW, s. 262.
24. SZCZĘSNY T.: Parki Narodowe. W-wa 1953, Kraj, k. 40 nlb.
25. TRAWKOWSKI S.: Jak powstała Polska. W-wa 1961, WP, s. 226.
26. WDOWIŃSKI Z.: Wśród puszczy i jezior. W-wa 1956, SiT, s. 159.
27. WOJNARSKA H.: Na tropach przeszłości. Harcerz chroni zabytki przeszłości. W-wa 1958, Cenr. Składn. Harcerska, SiT, s. 129.
28. WOJTERSKI Z.: Zielonym szlakiem polskiego wybrzeża. W-wa 1957, NK, s. 130.
29. ZIMIŃSKI M.: Jak to było z Mysią Wieżą. Harcerskie spotkania z historią. W-wa 1960, Wydawn. Harcerskie, s. 141.

V. ZAJĘCIA DZIECI W SWIETLICY I W TERENIE (PISANIE LISTÓW, REPERACJE ODZIEŻY I SPRZĘTU, MAJSTERKOWANIE, GRY I ZABAWY, PRZYGOTOWANIE REPERTUARU NA OGNISKA, WIECZORNICE, WYSTĘPY)

1. CEDRO J.: Zielone wakacje. Wybór gier i zabaw do zajęć z dziećmi w okresie letnim. W-wa 1960, Wydawn. Związkowe, s. 152.
2. CICHOCKI W.: Spiewnik. Pieśni różne. W-wa 1958, LSW, s. 334.
3. DĄBROWSKA T.: Przygotowujemy program artystyczny. W-wa 1961, Wydawn. Harcerskie, s. 208.
4. DĄBROWSKI H.: Szarady, krzyżówki, quizy. Poradnik. W-wa 1961, SiT, s. 229.

5. DĄBROWSKI J.: Gry i zabawy w izbie harcerskiej. W-wa 1958, Centr. Skład. Harcerska, s. 151.
6. DĄBROWSKI Z.: Budujemy stację meteorologiczną. W-wa 1961, Wydawn. Harcerskie (składanka).
7. DEDERKO W.: Łopatą do głowy (jak fotografować). W-wa 1958, FAW, s. 167.
8. GAWROŃSKA H.: Roboty szydełkowe. Samouczek. W-wa 1957, LSW, s. 156.
9. GLASS A.: Latawce. W-wa 1964, Wydwn. Harcerskie (składanka).
10. GRZYBOWSKA M.: Chronię, reperuję i przerabiam. W-wa 1957, Polskie Wydawnictwa Gospodarcze, s. 86.
11. Harcerze zbierają zioła. Instrukcja o zbiorze ziół przez młodzież szkolną. W-wa 1958, PWRiL, s. 69.
12. HUSZCZO R., KIERUZALSKI A.: Z kukiełką w plecaku. W-wa 1958, Centr. Składn. Harcerska, s. 233.
13. JAROSZOWA J.: Wycieczki. W-wa 1956, PZWS, s. 62.
14. JASIŃSKI J.: Gry i ćwiczenia terenowe. W-wa 1958, MON, s. 347.
15. JODŁOWSKI T., TASZYCKI W.: Słownik ortograficzny i przepisy pisowni polskiej. Wrocław 1964, Ossolineum, s. 348.
16. KAMOCKI J.: Od Andrzejek do dożynek. W-wa 1958, MON, s. 91.
17. KAWKA J.: Sport w drużynie. W-wa 1959, Wydawn. Harcerskie, s. 199.
18. KIERES W.: Magiczny stolik. W-wa 1963, Wydawn. Harcerskie, (składanka).
19. Kramik rozmaitości. Wybór. W-wa 1960. Wydawn. Harcerskie, s. 76.
20. LAPRUS M.: Terenoznawstwo dla wszystkich. W-wa 1958, MON, s. 166.
21. LATOŚ H.: Coś z niczego. W-wa 1961, Wydawn. Harcerskie (składanka).
22. NOWAK Z.: Mądra głowa. Krzyżówki, quizy, zagadki, magia. W-wa 1962, Wydawn. Harcerskie, s. 262.
23. PATZNEROWA M.: Zrobimy sami. Tekst, modele i rysunki techniczne. W-wa 1961, NK, s. 47.
24. Piosenka. Zbiór 20 młodzieżowych piosenek. W-wa 1964, Sztab Złotu Młodzieży Polskiej na XX-lecie PRL, s. 64.
25. PIOTROWSKI P., MŁYNARCZYK-GĄSIÓREK M.: Mały poradnik techniczny dla potrzeb domowych. W-wa 1956, PWT, s. 251.
26. Rozmowa z Ojczyzną. Montaż literacki. Katowice 1964, Pałac Młodzieży, s. 112.
27. RUBINOWICZ E.: Małe początki wielkich wynalazków. W-wa 1958, NK, s. 80.
28. SŁODOWY A.: Umiem majstrować. W-wa 1964, NK, s. 92.
29. Szkolny informator wycieczkowy. W-wa 1957, PZWS, s. 229.
30. SZYMAŃSKA M.: Zabawy i gry świetlicowe. W-wa 1956, PZWS, s. 52.
31. SZYMAŃSKI E.: Zgaduj-zgadula. W-wa 1963, NK, s. 39.
32. SZYRYŃSKI W.: Wycieczki harcerskie. W-wa 1958, Centr. Składnica Harcerska, s. 159.
33. UKLEJA R.: Pan Kukiełka i pani Pacynka. W-wa 1964, Ruch, k. 12 nlb.
34. WARDASÓWNA J.: Na harcerskiej estradzie. Wybór. W-wa 1961, Wydawn. Harcerskie, s. 184.
35. WIEMAN M.: Tańce i zabawy ze śpiewem. Dla dzieci od 7 do 14 lat. W-wa 1958, PZWS, s. 507.
36. WILSKA Z.: Zajęcia przyrodnicze w drużynie harcerskiej. W-wa 1958, Iskry, s. 70.
37. ZGRYCHOWA I.: Majsterklepka. W-wa 1958, Centr. Składnica Harcerska, s. 171.
38. ZIMŃSKI M.: Szatańska księga. Paradnik dla poszukiwaczy diablów i magicznych mocy. W-wa 1959, Wydawn. Harcerskie, s. 118.
39. ZIMIŃSKI M.: Wyprawa 1000 przygód. Cz. 1 i 2. Poradnik dla łowców przygód. W-wa 1958, Harcerska Służba Informacyjna, s. 95.

LITERATURA PIĘKNA

Uwaga: w grupach książek dla dzieci starszych i młodzieży (poziom III i IV), po skróconym opisie bibliograficznym podano literowe symbole mówiące o treści książki, a mianowicie: P — powieści obyczajowe, H — powieści historyczne, Prz — powieści podróżnicze i przygodowe, B — baśnie i legendy.

POZIOM I (DLA DZIECI 7—8 LAT)

1. ARTYNIOWICZ K.: Wierzbinowe kotki. W-wa 1960, NK, s. 52.
2. BECHLEROWA H.: O kotku, który szukał czarnego mleka. W-wa 1959, NK, k. 29 nlb.
3. BECHLEROWA H.: O żabkach w czerwonych czapkach. W-wa 1959, NK, k. 10 nlb.
4. BECHLEROWA H.: Zajaczek z rozbitego lusterka. W-wa 1961, NK, k. 12 nlb.
5. BECHLEROWA H.: Zgubiona zabawka. W-wa 1963, NK, k. 6 nlb.
6. CHOTOMSKA W.: Dwunastu panów. W-wa 1960, NK, s. 32.
7. CHOTOMSKA W.: Pan Słoń. W-wa 1963, NK, s. 22.
8. CZERKAWSKA M.: Kto się śmieje. W-wa 1959, Czytelnik, k. 24 nlb.

9. DOMERADZKI W.: *Koziołek i Zosia*. W-wa 1961, NK, k. 14 nlb.
10. FICOWSKI J.: *Denerwujek*. W-wa 1961, NK, k. 20 nlb.
11. JANCZARSKI C.: *Domek z piernika*. W-wa 1960, NK, k. 12 nlb.
12. KATAJEW W.: *Wyprawa na poziomki*. W-wa 1963, NK, k. 12 nlb.
13. KUBIAK T.: *Pawie wiersze*. W-wa 1961, NK, k. 20 nlb.
14. PINI W.: *O króliczku, który chciał mieć czerwone skrzydelka*. W-wa 1960, NK, k. 8 nlb.
15. ROSIŃSKA M.: *Mało nas*. W-wa 1962, NK, s. 26.
16. SZUCHOWA S.: *Przygoda z małpką*. W-wa 1964, NK, k. 12 nlb.
17. SWIRSZCZYŃSKA A.: *Nad rzeką Zam-Zam*. W-wa 1960, Czytelnik, k. 24 nlb.

POZIOM II (DLA DZIECI 9—10 LAT)

1. ATWATER R., ATWATER T.: *Pan Popper i jego pingwiny*. W-wa 1961, NK, s. 98.
2. AVELINE C.: *Dziwne przygody małego Murzynka*. W-wa 1961, NK, s. 106
3. BAHD AJ A.: *Wąsik*. W-wa 1964, NK, s. 82.
4. CARPELAN B.: *Wakacje nad fiordem*. W-wa 1963, NK, s. 118.
5. COLLODI C.: *Pinokio*. W-wa 1964, NK, s. 123.
6. DOBACZEWSKA W.: *Złota studzienka*. W-wa 1959, NK, s. 110.
7. FICOWSKI J.: *Gałązka z drzewa słońca*. W-wa 1961, NK, s. 215.
8. GERNET N., JAGDFELD G.: *Katia i krokodyl*. W-wa 1960, NK, s. 130.
9. GRABOWSKI J.: *Opowiadania*. W-wa 1963, NK, s. 212.
10. GUBARIEW W.: *Przygoda jakiej nie było*. W-wa 1962, NK, s. 90.
11. JANCZARSKI C.: *W dawnych czasach, w dawnych wiekach*. W-wa 1961, NK, k. 18 nlb.
12. JANUSZEWSKA H.: *Srebrna kózka*. W-wa 1960, NK, s. 78.
13. JAWORCZAKOWA M.: *Coś ci powiem Stokrotko*. W-wa 1962, NK, s. 125.
14. JAWORCZAKOWA M.: *Oto jest Kasia*. W-wa 1960, NK, s. 189.
15. KERN L. J.: *Ferdynand Wspaniały*. W-wa 1963, NK, s. 103.
16. KĘDZIORZYNA M.: *Wędrowni Szyszkowego Dziadka*. W-wa 1964, NK, s. 51.
17. KNUTSSON G.: *Przygody Filonka Bezogonka*. W-wa 1961, NK, s. 131.
18. KORCZAKOWSKA J.: *Buleczka*. W-wa 1962, NK, s. 121.
19. KOWNACKA M.: *Kukuryku na ręczniku*. W-wa 1962, NK, s. 40.
20. KRÜGER M.: *Karolcia*. W-wa 1959, NK, s. 244.
21. LINDGREN A.: *Karlsson z Dachy*. W-wa 1959, NK, s. 180.
22. MAHEN J.: *Lisie opowieści*. W-wa 1961, NK, s. 67.
23. MARKOWSKA W., MILSKA A.: *Baśnie z dalekich wysp i łądów*. W-wa 1962, s. 242.
24. MATTSON O.: *Wakacje nad morzem*. W-wa 1960, NK, s. 238.
25. NIKLEWICZOWA M.: *Bajarka opowiada*. W-wa 1959, PZWS, s. 373.
26. NORTON M.: *Kłopoty rodu Pożyczalskich*. W-wa 1961, NK, s. 174.
27. OLEKSIK K.: *Czarownica znad Beldan*. W-wa 1959, NK, s. 171.
28. OŻOGOWSKA H.: *Raz, gdy chciałem być szlachetny...* W-wa 1963, NK, s. 71.
29. OŻOGOWSKA H.: *Szczoryk i koledzy*. W-wa 1960, NK, s. 60.
30. PORAZIŃSKA J.: *Pamiętnik Czarnego Noska*. W-wa 1964, Czytelnik, s. 108.

POZIOM III (DLA DZIECI 11—14 LAT)

1. ALEKSANDRZAK S., WADECKI M.: *Przez stulecia. Opowiadania z historii Polski*. W-wa 1959 NK s. 458 (H)
2. AMICIS E.: *Serce. Opowiadania miesięczne*. W-wa 1962 NK, s. 70 (P)
3. ANDERSEN J. Ch.: *Baśnie* W-wa 1963, NK, s. 307 (B).
4. ARCT B.: *Rycerze biało-czerwonej szachownicy*. W-wa 1960, NK, s. 294 (H).
5. ASSOLANT A.: *Niezwykłe choć prawdziwe przygody kapitana Korkorana*. W-wa 1964, Iskry, s. 251 (Prz).
6. BAHD AJ A.: *Uwaga! Czarny parasol!* W-wa 1963, NK, s. 315 (P).
7. BAHD AJ A.: *Wakacje z duchami*. W-wa 1962, NK, s. 317 (P).
8. BANAŚ S.: *W zielonym szataście*. W-wa 1963, NK, s. 204 (P).
9. BERNA P.: *Rycerze złotego runa*. W-wa 1962, NK, s. 157 (P).
10. BERNA P.: *Tajemniczy Grajek*. W-wa 1960, NK, s. 188 (P).
11. BIELICKI M.: *Gorycz sławy*. W-wa 1961, NK, s. 189 (P).
12. BRANDYS M.: *Śladami Stasia i Nel*. W-wa 1961 NK s. 205 (Prz)
13. BROSZKIEWICZ J.: *Ci z dziesiątego tysiąca*. W-wa 1962 NK s. 230 (Prz)
14. CHAMIEC J.: *Trój kolorowa kokarda*. W-wa 1960 NK s. 297 (H)
15. DE JONG M.: *Gniazdo na szkole*. W-wa 1961 NK s. 253 (P)
16. DEFOE D.: *Robinson Kruzo*. Według ... napisał Stanisław Stampfl. W-wa 1962 NK s. 421 (Prz)
17. DOBKIEWICZOWA K.: *Sztolnia w Sowich Górach*. W-wa 1963 NK s. 178 (B)
18. ERICKSON P.: *Szop, który miał na imię Daniel*. W-wa 1962 NK s. 213 (P)
19. FENTON E.: *Widmo z Głogowego Wzgórza*. W-wa 1963, NK, s. 190. (P)
20. GIŻYCKI K.: *Lwica Uanga i inne opowiadania*. W-wa 1959, s. 301. (Prz)

21. GOŹDZIKIEWICZ T.: Reksy, Smyki i Zagraje. W-wa 1961, NK, s. 193. (P)
22. JAWORCZAKOWA M.: Przyjaciół na zawsze. W-wa 1960, NK, s. 249. (H)
23. JURGIELEWICZOWA I.: Ten obcy. W-wa 1961, NK, s. 278. (P)
24. KARPOWICZ T.: Władca doliny Morskiego Oka. W-wa 1964, LSW, s. 174. (P)
25. KORCZAK J.: Kajtuś Czarodziej. W-wa 1960, NK, s. 298. (P)
26. KORCZAKOWSKA J.: Spotkanie nad morzem. W-wa 1962, NK, s. 170. (P)
27. KOSTYRKO H.: Klechdy domowe. Podania i legendy polskie. W-wa 1960, NK, s. 322. (B)
28. KRÜGER M.: Godzina pąsowej róży. W-wa 1960, Iskry, s. 235. (P)
29. KRÜGER M.: Ucho, dynia, stodwadzieściapięć! W-wa, 1964, NK, s. 206. (P)
30. KUCHARSKI J. E.: Bunkier Cygana i inne opowiadania. W-wa 1959, NK, s. 106. (P)
31. LINDGREN A.: Rasmus i włóczęga. W-wa 1959, NK, s. 198. (P)
32. LINDGREN A.: Zwierzenia Britt — Mari. W-wa 1962, NK, s. 110. (P)
33. ŁARRI J.: Niezwykłe przygody Olka i Walerki. W-wa, 1962, NK, s. 266. (Prz)
34. MAUFFRET Y.: Zatopiona fregata. W-wa 1964, NK, s. 182. (Prz)
35. MATTSON O.: Bryg „Trzy lilie”. W-wa 1959, NK, s. 236. (P)
36. MOLNAR F.: Chłopcy z placu broni. W-wa 1963, NK, s. 145. (P)
37. MORCINEK G.: Przedziwna historia o zbójniku Ondraszku. W-wa 1963, NK, s. 267. (E)
38. MORCINEK G.: Przedziwne śląskie powiarki. W-wa 1961, NK, s. 212. (B)
39. MORTKOWICZ-OLCZAKOWA H.: Kolorowe gwiazdy. Kraków 1965, Wydawn. Literackie, s. 227. (P)
40. MRÓWCZYŃSKI B.: Leśna drużyna. Katowice 1962, Śląsk, s. 226. (P)
41. NESBIT E.: Feniks i dywan. W-wa 1959, NK, s. 262. (P)
42. NESBIT E.: Historia amuletu. W-wa 1963, NK, s. 273. (P)
43. NIEMYSKA-RĄCZASZKOWA C.: Gniewko z Turoboi. W-wa 1965, NK, s. 201. (H)
44. NIENACKI Z.: Wyspa złoczyńców. W-wa 1964, NK, s. 289. (P)
45. NIZIURSKI E.: Awantura w Nieklaju. W-wa 1962, NK, s. 343. (P)
46. NIZIURSKI E.: Sposób na Alcybiadesa. W-wa 1964, NK, s. 261. (P)
47. OŻOGOWSKA H.: Dziewczyna i chłopak, czyli heca na 14 fajerek. W-wa 1964, NK, s. 241. (P)
48. OŻOGOWSKA H.: Ucho od śledzia. W-wa 1964, NK, s. 313. (P)
49. PATCHETT M. E.: Skarby Rafy Koralewej. W-wa 1962, NK, s. 220. (Prz)
50. PATCHETT M. E.: Tam nieposkromiony. W-wa 1959, NK, s. 216. (Prz)
51. ROBERTSON K.: Zaginiony brat. W-wa 1963, NK, s. 156. (P)
52. RODARI G.: Gelsomino w Kraju Kłameczuchów. W-wa 1963, Czytelnik, s. 129. (P)
53. SMAHELOVA H.: Na Karlińskiej pod piątym. W-wa 1963, NK, s. 222. (P)
54. SELIŠKAR T.: Załoga „Błękitnej Mewy”. W-wa 1962, NK, s. 116. (Prz)
55. SETON E. T.: Zwierzęta, które znałem. W-wa 1960, NK, s. 266. (P)
56. SOŁONOWICZ-OLBRYCHSKA K.: Anioł Gabriel z Paryża. W-wa 1962, LSW, s. 153. (P)
57. SOMMERFELT A.: Droga do Agry. W-wa 1962, NK, s. 154. (Prz)
58. SUTCLIFF R.: Szkarłat wojownika. W-wa 1961, NK, s. 192. (Prz)
59. SZCZEPAŃSKA N.: Dzikie Ande. W-wa 1961, NK, s. 218. (Prz)
60. WADECKA S. L.: Adam i Ewa. W-wa 1962, NK, s. 217. (P)
61. WOROSZYLSKI W.: I ty zostaniesz Indianinem. W-wa 1960, NK, s. 225. (P)
62. WOŹNICKA L.: Czarka. W-wa 1964, NK, s. 271. (P)
63. ŻOŁKIEWSKA W.: Porwał go czerwonoskóry. W-wa 1962, NK, s. 197. (P)

POZIOM IV (DLA MŁODZIEŻY OD 14 LAT)

1. ALENCAR J.: Syn pustkowia. W-wa 1964, NK, s. 302. (Prz)
2. ALTAY M.: Opowieści starego zegara. W-wa 1962, Iskry, s. 168. (P)
3. BAHDAJ A.: Do przerwy 0:1. W-wa 1963, NK, s. 267. (P)
4. BART W.: Pierścień z szafirem. W-wa 1962, NK, s. 245. (H)
5. BÉHOUNEK F.: Robinsonowie kosmosu. Katowice 1964, Śląsk, s. 221. (Prz)
6. BRAGIN W.: Niezwykłe przeżycia doktora Dumczewa. W-wa 1962, Iskry, s. 275. (Prz)
7. CHUDZIKOWSKA J.: Porwanie tureckiej galery oraz inne opowiadania. W-wa 1962, LSW, s. 234. (H)
8. DZIARNOWSKA J.: Gdy inni dziećmi są... W-wa 1960, NK, s. 363. (P)
9. FAŁKNER J. M.: Diament Mohuna. W-wa 1964, Iskry, s. 263. (Prz)
10. GLIŃSKA A.: Kasia i inne. W-wa 1963, NK, s. 209. (P)
11. GOŁEMBOWICZ W.: Przygody chemiczne Sherlocka Holmesa. W-wa 1959, NK, s. 217. (P)
12. HEGEDŪS G.: Żeglarz z Miletu. W-wa 1961, NK, s. 289. (H)
13. JAWORCZAKOWA M.: Po słonecznej stronie. W-wa 1964, NK, s. 236. (P)
14. JURGIELEWICZOWA I.: Niespokojne godziny. W-wa 1964, NK, s. 222. (P)
15. KANN M.: Błękitna planeta. W-wa 1964, NK, s. 190. (Prz)
16. KISIELEWSKI W.: Echa Świętokrzyskich Gór. W-wa 1962, s. 149. (H)
17. MRÓWCZYŃSKI B.: Cień Montezumy. W-wa 1961, Iskry, s. 266. (H)
18. SZCZYGIEL J.: Tarnina. W-wa 1964, NK, s. 298. (P)
19. WADECKA S. L.: Bez drogowskazu. W-wa 1961, NK, s. 289. (P)

WOBEC ALKOHOLIZMU NIE POWINNO BYĆ OBOJĘTNYCH

Literatura problemu

Antologia przeciwalkoholowa — wybór prac i wiadomości z dziedziny alkoholologii pod red. Jana Szymańskiego. Cz. I; Wyd. Min. Zdrowia. W-wa 1947.

Praca o charakterze popularnonaukowym, zawiera opracowania na temat działania alkoholu na ustrój człowieka i jego psychikę, o alkoholizmie w świetle prawa karnego, kryminalistyki itp.

I. ALKOHOLIZM A DZIECKO

STANISŁAW BATAWIA i in.: Proces społecznego wykołajania się nieletnich przestępców. PWN, W-wa 1958, s. 335, zł 26.—

Książka napisana w wyniku kilkuletnich badań opisywanego środowiska obejmuje dwie części: 1) nieletni przestępcy na tle środowiska rodzinnego i proces ich wykołajania się, 2) analiza życiorysów 100 nieletnich przestępców zwolnionych z zakładów poprawczych i wychowawczych. — Wiele istotnych wiadomości o wpływie alkoholizmu otoczenia na demoralizację dziecka.

SALOMON ŁASTIK. Dom na Wiśniowej. KiW, W-wa 1960, s. 220, zł 16.—

Reportaże z milicyjnej izby dziecka — napisane w sposób przekonujący — wskazują na istniejący w wielu wypadkach ścisły związek pomiędzy alkoholizmem i wykroczeniami, a nawet przestępczością u dzieci. Książka dla wszystkich zainteresowanych wychowaniem młodzieży.

SALOMON ŁASTIK, J. BLOND, J. ZAMBROWSKI: Dz'eczko, z którym się spotykamy. WAG, W-wa 1960, s. 69.

Album — opracowany przez Komendę Główną MO — dotyczy dzieci ze środowisk pijackich i przestępczych. Obfity materiał ilustracyjny. Do szerokiego wykorzystania

JAN SZYMAŃSKI: Zagadnienie alkoholizmu wśród dzieci i młodzieży a szkoła. Wyd. „Trzeźwość”. W-wa 1949, s. 32.

Wykład — poparty danymi statystycznymi — o biologicznym wpływie alkoholizmu rodziców na dzieci i jego społecznych skutkach wśród młodzieży. Omówienie zadań szkoły w zwalczaniu alkoholizmu.

II. ALKOHOLIZM W ŚWIETLE PRAWA I NAUK SPOŁECZNYCH

Ustawa o zwalczaniu alkoholizmu z dnia 10.XII.1959 r. Dziennik Ustaw Polskiej Rze-

czypospolitej Ludowej Nr 68 z dnia 19.XII.1959 r., pozycja 434.

STANISŁAW BATAWIA: Społeczne skutki nałogowego alkoholizmu w świetle badań środowiskowych 100 rodzin nałogowych alkoholików. PZWL, W-wa 1951, s. 260.

Książka naukowa, przeznaczona w zasadzie dla specjalistów, może być szerzej wykorzystana z uwagi na bogaty materiał ilustrujący wagę problemu (życiorysy 100 nałogowych alkoholików).

JÓZEF BURSZTA. Społeczeństwo i karczma. W-wa 1950, s. 228, zł 12.—

Praca napisana w oparciu o liczne materiały historyczne, bogato ilustrowana, podejmuje analizę roli karczmy w życiu polskiej wsi pańszczyźnianej. Ukazuje źródła wielu występujących do dziś obyczajów pijackich.

JÓZEF BASZTA: Społeczeństwo i karczma. LSW, W-wa 1951, s. 262, zł 17.—

Jest to kontynuacja książki „Wieś i karczma”, dotycząca sprawy alkoholizmu w XIX w. Omówiono również początki ruchu abstynenckiego i formy walki z alkoholizmem w Polsce w tym okresie. Z uwagi na bogate materiały historyczne i literackie — do szerokiego wykorzystania w akcjach przeciwalkoholowych.

CZESŁAW CZAPÓW, STANISŁAW MANTURZEWSKI: Niebezpieczne ulice. Iskry, W-wa 1960, s. 491, zł 50.—

Socjologiczne i psychologiczne studium chuligaństwa, oparte na wnikliwych obserwacjach, wykazuje w wielu wypadkach bliski związek pomiędzy alkoholizmem a chuligaństwem. Praca — dostępna dla osób z wykształceniem średnim — może być cenną pomocą w oddziaływaniu na młodzież.

MARIA GUZIŃSKA, PAWEŁ ZAKRZEWSKI. Doświadczenia kuratora sądowego w świetle 100 dozorów nad nieletnimi. Wyd. Prawnicze, W-wa 1957, s. 233, zł 19,20.

Książka napisana przez kuratorów Sądu dla Nieletnich zawiera bogaty materiał faktograficzny (życiorysy) i statystyczny, ilustrujący ścisły związek pomiędzy alkoholizmem a przestępczością nieletnich. Do wykorzystania przez pedagogów, działaczy społecznych i in.

Mała Encyklopedia Prawa. PWN, W-wa 1959, s. 843, zł 75.—

Na s. 15—16 podstawowe związane informacje o stanach upojenia zwykłego, o alkoholizmie

nalogowym i przewlekłym, postanowienia ustawy o zwalczaniu alkoholizmu oraz dane o odpowiedzialności karnej za przestępstwa dokonane w stanie nietrzeźwości.

III. WALKA Z ALKOHOLIZMEM

1. Materiały metodyczne

Aktyw PCK w walce z alkoholizmem. PZWL, W-wa 1953, s. 36.

Popularna broszurka, zawierająca krótkie omówienie najważniejszych przejawów zjawiska alkoholizmu.

LEONARD GAŃ. Alkoholizm a bezpieczeństwo i higiena pracy. CRZZ, W-wa 1950, s. 31.

Omówienie wpływu alkoholu na zdrowie fizyczne i psychiczne, na wydajność pracy i na BHP. Opisy wypadków spowodowanych przez upicie.

WŁADYSŁAW GRUDZIEŃ: Konkurs przeciwalkoholowy — wiem i innym powiem. Wyd. Oddział Wojewódzki SKP Warszawa, 1962, s. 8, broszura.

Wskazówki, pytania i odpowiedzi do przeprowadzenia konkursu popularyzującego ustawodawstwo przeciwalkoholowe.

JÓZEF KALINIAK: Satyra i karykatura w walce z pijaństwem w zakładach pracy. CRZZ, W-wa 1955, s. 102.

Oprócz zbioru utworów satyrycznych i karykatur — omówienie różnych form propagandy przeciwalkoholowej w zakładach pracy.

STANISŁAW MOŁDRZYK: Chrońmy wieś przed pijaństwem. CRZZ, W-wa 1953, s. 35.

Popularne omówienie skutków alkoholizmu i metod jego zwalczania, jakie mogą stosować organizacje chłopskie.

2. Literatura propagandowa

Alkoholizm jako źródło chorób i nieszczęść społecznych. PCK (Biblioteczka pogadań sanitarno-oświatowych). W-wa 1952, s. 29.

Popularna broszura na temat wpływu alkoholizmu na zdrowie i psychikę, skutków społecznych nałogu, roli organizacji społecznych w jego zwalczaniu.

IRENA DĄBROWSKA: Co zdrowie niszczy, gospodarczo rujnuje i szkodę społeczną przynosi? LSW, W-wa 1953, s. 102.

Omawiając przyczyny powstawania nałogu i jego różnorakie skutki, autorka szczególnie wiele miejsca poświęca problemowi alkoholizmu wśród młodzieży.

JERZY FAST: Zapalisz...? a może napijemy się... PZWL, W-wa 1956, s. 40.—

Przystępnie napisana, ilustrowana broszura poświęcona biologicznym i społecznym skutkom nałogu palenia i picia. Do szerokiego wykorzystania — także w pracy z młodzieżą.

JAN JAROSZYŃSKI. Alkohol a zdrowie człowieka. PZWL, W-wa 1958, s. 49.

Publikacja popularna, przeznaczona dla masowego czytelnika; wyjaśnia — w oparciu o najnowsze zdobycze nauki — pojęcie alkoholizmu, rozwój choroby, związane z nałogiem schorzenia.

KRYSTYNA MIKULSKA. Kierowco, zapamiętaj... Wyd. Artyst.-Graficzne, W-wa 1961, s. 30.

Autorka przedstawia skutki upicia się i alkoholizmu wśród kierowców, podaje opisy wypadków i porusza problem związanej z nimi odpowiedzialności karnej.

TADEUSZ ROŻNIATOWSKI. Skutki pijaństwa. PZWL, W-wa 1953, s. 52.

JACEK WEJROCH. Wróg podstępny i zdradliwy. PZWL, W-wa 1955, s. 12.

Popularne broszury propagandowe — przeznaczone przede wszystkim dla środowiska wiejskiego.

ZOFIA SZYMAŃSKA. Mój tatuś pije. PZWL, W-wa 1957, s. 44.

Autorka — psychiatra dziecięcy — wieloma przykładami z własnej praktyki lekarskiej ilustruje tragiczny wpływ alkoholizmu rodziców na rozwój i osobowość dzieci. Rzecznica przeznaczona przede wszystkim dla rodziców i pedagogów.

ZJAWISKO ALKOHOLIZMU W LITERATURZE PIĘKNEJ

Problem alkoholizmu, jego skutków, tragicznego na tym tle rozwoju losów ludzkich porusza również wielu pisarzy w utworach z dziedziny literatury pięknej. Dzięki artystycznej formie wymowa zawartych tam przykładów bywa bardzo wielka i może wywrzeć głęboki wpływ na czytelnika. Podajemy również kilka tytułów z tego zakresu:

BOGDAN ARCT. Bimber. LSW, W-wa 1960, s. 287.

ADOLF DYGASIŃSKI. Gorzałka. „Czytelnik”, W-wa 1960, s. 493.

HANS FALLADA. Pijak. PIW, W-wa 1957, s. 330.

JAN HUSZCZA. Telefon więcej nie zadzwoni. Wyd. Łódzkie, Łódź 1961, s. 132.

TEODOR KLON. Miałem tylko jedno życie. Wyd. Literackie, Kraków 1958, s. 174.

LEONID LEONOW. Złodziej. PIW, W-wa 1958, s. 496.

JACK LONDON. John Balleycorn. „Iskry”, W-wa 1957, s. 348.

KRYSTYNA MIKULSKA. Wilcze doły. CRZZ, W-wa 1957, s. 71.

EDMUND NIZIURSKI. Salon Wytrzeźwień. „Czytelnik”, W-wa 1964.

ROBERT TABUS. Trzynasty stopień szczęścia. „Iskry”, W-wa 1961.

Wymienione publikacje stanowią oczywiście-

cie tylko część literatury problemu. Wiele z nich — wyczerpane już zostało od dawna na rynku księgarskim, jednak w zbiorach bibliotecznych mogą się znajdować. O informacje w sprawie najnowszych lektur i ich wykorzystania w pracy z różnymi środowiskami czytelniczymi najlepiej zwracać się do terenowych oddziałów Społecznego Komitetu Przeciwalkoholowego.

(ab)

HALINA MICHALAK

MŁODZIEŻ ŚWIATA

W lipcu br odbędzie się w Algierze IX Światowy Festiwal Młodzieży i Studentów. W związku z tym niewątpliwie wzrośnie zainteresowanie czytelników życiem współczesnego młodego pokolenia różnych krajów świata — jego problemami moralnymi i obyczajowymi, sytuacją społeczną i ekonomiczną. Podstawą przygotowanego z tej okazji wyboru są utwory literackie polskie i obce o tematyce młodzieżowej, przeznaczone jednak niemal wyłącznie dla czytelnika powyżej lat 16. Poza powieściami i pamiętnikami uwzględniono kilka pozycji reportażowych w których zagadnieniu młodzieży poświęca się poszczególne rozdziały. Wyboru dokonano z literatury najnowszej mówiącej o życiu młodzieży ostatnich kilku lat. Zastosowano układ przedmiotowy według krajów, a w obrębie poszczególnych haseł — szeregowanie alfabetyczne. Wiele państw trzeba było niestety w zestawieniu pominąć z uwagi na brak książek w literaturze polskiej i przekładowej na temat życia ich młodzieży. Pierwszeństwo w wyborze miały książki łatwo i przystępnie napisane, dla najszerszego kręgu czytelników.

Anglia

MAC INNES COLIN. **Zupełnie początkujący.** Przeł. (z ang.) Andrzej Nowicki. W-wa 1961 KiW s. 242.

Utalentowany pisarz z kręgu młodych gniewnych przedstawia londyńskie środowisko współczesnej 13—18-letniej młodzieży, nie związanej już ze szkołą, bez możliwości rozpoczęcia studiów, a jeszcze nie pracującej ze względu na zbyt młody wiek. Ci „zupełnie początkujący” ukazani na tle wielkomiejskich dzielnic Londynu, nie mając obowiązków i własnego programu życiowego, demonstrują swój bunt przeciwko światu dorosłych, ich stabilizacji i poglądom, moralności i obyczajom. Maniera, cynizm i bezideowość, pogoń za łatwym zarobkiem stawiają ich codziennie w kolizji z prawem. Ale nie wszystkich. Na przykład główny bohater, 18-letni fotograf występuje w obronie dyskryminowanych w Londynie „kolorowych” mieszkańców. Problem demoralizacji młodzieży został w książce pokazany w powiązaniu z ich społeczną sytuacją. Literacko książka dobra, dostępna dla szerokiego kręgu dorosłych.

SILLITOE ALAN. **Samotność długodystansowca.** Przeł. (z ang.) Maria Skibniewska. Ilustr. Andrzej Jurkiewicz. W-wa 1964 PIW s. 89. Biblioteka Jednorożca.

W opowiadaniu, znanym z adaptacji filmo-

wej, młody autor angielski również z literackiego kręgu tzw. młodych gniewnych, wykorzystał swoje trudne doświadczenia życiowe. Akcja utworu ujęta jest w formę monologu 17-letniego wykolejonego chłopca, wychowanka domu poprawczego. Wciągnięty do sportu w zakładzie, rozpamiętuje podczas treningów koleje swojego gorzkiego dzieciństwa, szuka źródeł obecnego osamotnienia. Wyrazem buntu przeciwko mieszczańskiej społeczności, do której także zalicza swoich wychowanków, jest podjęta na finiszu decyzja przegrania wyścigów. Sprawiony zawód „spasionym pasibrzuchom” traktuje chłopiec, jako zwycięstwo w „własnej wojnie”, którą prowadzi z niesprawiedliwym dla niego kapitalistycznym światem. Łatwy język, stylizowany na autentyczną narrację 17-letniego chłopca. Informacja o autorze. Dla czytelników dorosłych.

SILLITOE A. **Z saboty na niedzielę.** Przeł. (z ang.) Jadwiga Milnikiel. W-wa 1963 KiW s. 276.

Głównym bohaterem powieści, wyd. w r. 1958, którą wykorzystano jako podstawę do scenariusza filmowego, jest dwudziestoletni robotnik angielski pracujący w fabryce rowerów. Mimo dobrobytu i pozorowanego zadowolenia z życia, brak perspektyw na przyszłość, monotonna zautomatyzowana praca, budzą w chłopcu rozgoryczenie. Swoją

bezsilny, na wpeł uświadomiony protest przeciwko warunkom, w jakich żyje, wyraża stylem bycia — bierze udział w pijackich burdach, chuligańskich wybrykach i awanturniczych przygodach miłosnych. Książka ma wartość dokumentu obyczajowego i społecznego życia robotniczego młodzieży angielskiej w małych miasteczkach. Przystępna lektura dla dorosłych.

Czechosłowacja

PETIŠKA EDUAR. **Pomarańczowa sukienka.** Przeł. (z czes.) Jadwiga Bułakowska. W-wa 1964 Czyt. s. 286.

Współczesna powieść pisarza czeskiego (ur. 1924 r.) m. in. autora powieści „Nim dojrzeją” wyróżnionej w r. 1960 nagrodą wydawniczą. Jeden z dwu wątków fabuły przedstawia losy kilkunastoletniej dziewczyny otoczonej gorącą sympatią i adoracją swych rówieśników. Jej pierwsza miłość przedstawiona jest na tle życia współczesnej młodzieży czeskiej z prowincji. Książka łatwa — dla szerokiego kręgu czytelników.

Dania

ALLEN JOHANNSEN. **Zabawa w miłość.** Przeł. K. Zarzecki. Wiersze przeł. W. Lewiń. W-wa 1960 Iskry s. 210.

Zekranizowana powieść duńskiego scenarzysty filmowego, porównywana do „Witaj smutku” F. Sagan, ma formę pamiętnika. 19-letnia dziewczyna z „dobrego domu” analizuje dwa minione lata swego życia wypełnione gorzkimi doświadczeniami. Nieudana dwukrotnie miłość, atmosfera rozbitej rodziny kształtują psychikę i postawę życiową bohaterki książki, która jednak mimo poczucia zagubienia i samotności, rozgoryczenia do świata i ludzi zachowuje wiarę w lepsze jutro. Autor we współczesnych problemach młodego pokolenia swego kraju podkreśla przede wszystkim niebezpieczeństwa wieku dojrzewania i boleśnie odczuwany w tym okresie brak zrozumienia ze strony dorosłych.

Francja

BAZIN HERVÉ. **W imię syna.** Tłum. (z franc.) Halina i Tadeusz Ewertowie. W-wa 1963 Czyt. s. 229.

Wartościowa i szeroko dyskutowana we Francji powieść o tematyce rodzinnej, wydana w roku 1960. Nauczyciel szkoły średniej, który po śmierci żony wychowuje trójkę dzieci, zwierza czytelnikowi codzienne zdarzenia i przeżycia, analizuje swój stosunek

do dzieci i ich spraw oraz konflikty moralne i uczuciowe dorosłych i dzieci. Obraz typowo mieszczańskiej rodziny przekazany w zajmującej narracji ojca oddaje również prawdę o życiu współczesnej młodzieży. Ta oparta na realiach „wprost z życia” historia znajdzie wielu chętnych czytelników wśród dorosłych i młodzieży powyżej lat 16.

GRODZICKI AUGUST. **Paryskie ABC.** W-wa 1963 Iskry s. 248. tabl. 32 w tym portr.

Bardzo ciekawy reportaż — pióra znanego dziennikarza — z różnych dziedzin życia Francji i jej stolicy. Jeden z rozdziałów pt. „Młodzież” zawiera wiele interesujących informacji o młodym pokoleniu, a zwłaszcza o sprawach miłości i problemach wykołejenia, o średnim i uniwersyteckim systemie nauczania oraz o wpływie wojny Francji z Algierią na psychikę młodych, na ich stosunek do kraju i do własnej przyszłości. Autor podaje charakterystykę i ocenę grup młodzieży miejskiej i wiejskiej, studenckiej, robotniczej i burżuazyjnej. Lektura przystępna, o dużych walorach poznawczych. Dla wszystkich od lat 16.

STIL ANDRE. **Miłość przyjdzie jutro.** Przeł. (z franc.) Zofia Kaniowa. W-wa 1960 KiW s. 168.

Treść książki związana jest ze współczesnymi wydarzeniami politycznymi Francji, które wpływają na kształtowanie się losów młodzieży. Udział w wojnie z Algierią powołanego do wojska młodego Francuza przekreśla plany jego własnej przyszłości. Dramatyczne wspomnienia z okrutnej walki przeciwko narodowi algierskiemu budzą w młodym człowieku poczucie winy, odbierają mu spokój i nie pozwalają realizować marzeń o małżeństwie z ukochaną dziewczyną. Powieść o cechach politycznej publicystyki, ukazując klęskę życiową bohatera, występuje w obronie praw młodzieży francuskiej do pokoju i godności ludzkiej. Dla wszystkich zainteresowanych problematyką młodzieżową.

Hiszpania

GOYTISOLO JUAN. **Popołudnia trędowatych.** Tłum. (z hiszp.) M. Sten. W-wa 1959 Czyt. s. 278.

Pierwsza po polsku wydana książka 21-letniego autora, reprezentanta młodej prozy hiszpańskiej. Tematem powieści jest środowisko wykołejonej młodzieży madryckiej. Buntując się przeciw filisterskiej postawie życiowej dorosłych młodzi akcentują swoją niezależność i samodzielność zerwaniem z powszechnie obowiązującymi prawami i konwencjami społecznymi. Łatwy start ży-

ciowy, brak ideałów i celu w życiu spycha inteligentnych chłopców na drogę przestępstw. Znakomita, demaskatorska powieść dla szerokiego kręgu czytelników dorosłych.

India

BHATTACHARYA BHABANI. Muzyka dla Mohini. Tłum. (z ang.) H. Krzeczkowski. Wiersze przeł. A. Nowicki. Przejrz. i opatr. przypisami A. Karlikowska. W-wa 1963 Czyt. s. 259.

Powieść hinduskiego pisarza jest wiernym obrazem współczesnego życia Indii, gdzie obok tendencji do unowocześnienia i zmian istnieją jeszcze głęboko zakorzenione tradycyjne obyczaje obowiązujące zwłaszcza na wsi. Ilustracją ścierania się tych dwu nurtów jest w powieści życie młodej Hinduski wychowanej w mieście, która po wyjściu za mąż mieszka na zacofanej wsi. Jej losy dają obraz warunków życia współczesnego młodego pokolenia egzotycznej Indii. Dobre sceny obyczajowe. Dla bardziej czytanych odbiorców.

Kuba

SOLÉR PULG JOSÉ. Bartillon 166. Przeł. (z hiszp.) Zofia Wasitowa. W-wa 1962 KiW s. 58.

Akcja powieści młodego pisarza kubańskiego rozgrywa się w mieście Santiago de Cuba, które było ośrodkiem rewolucji Fidela Castro przeciw dyktaturze. Bohaterami wydarzeń trwających jedną dobę są młodzi ofiarni Kubańczycy. Książka ma charakter dokumentalny, będzie więc wierną informacją o pokoleniu młodzieży współczesnej, która patos rewolucyjny łączyła w życiu z prostotą ludzkich uczuć. Dla szerszego kręgu czytelników.

N. R. D.

MAZIARSKI JACEK. Młodzież za Odrą. Wstęp i posłowie: Lech Dąbrowski. W-wa 1963 ZAP. s. 157, tabl. 14 w tym portr., tab.

Reportaż o życiu młodzieży powstał jako rezultat kilkakrotnego pobytu autora w NRD. Spotkania i rozmowy z uczniami, studentami, robotnikami i przedstawicielami organizacji młodzieżowych składają się na charakterystykę poglądów politycznych i społecznych młodych Niemców. Autor cytuje wypowiedzi dziewcząt i chłopców o Polsce świadczące o ich zainteresowaniu życiem naszego kraju. Książka zawiera chronologiczny spis ważniejszych wydarzeń ruchu młodzieżowego w NRD.

N. R. F.

ROGALSKI ALEKSANDER. Niemiecka Republika Federalna. Fakty, konfrontacje, opinie. Pozn. 1962 Wpoz. s. 410.

Autor analizuje procesy kulturalne i socjologiczne w NRF wykorzystując materiały dokumentalne, publicystykę oraz rozmowy z przedstawicielami różnych ugrupowań i środowisk młodzieżowych. Młodemu pokoleniu Niemców poświęcono w książce cztery rozdziały: „Kryzys wychowania, szkolnictwa i nauki”, „Ideowe oblicze szkoły”, „Generacja sceptyczna”, „Generacja kierowana”. Wskazuje się w nich m. in. na tendencyjny charakter programów szkolnych, wychowanie w duchu odwetowym, zapoznaje z różnymi grupami młodzieży, z której część wbrew biernej postawie innych poszukuje samodzielnie niezafalszowanej prawdy o świecie. Dla starszej młodzieży i dorosłych.

Polska

BURZYŃSKI ROMAN. Ona ma dwadzieścia lat. W-wa 1964. Iskry s. 236, tabl. 32, w tym portr. mapy.

Reportaże napisane z okazji dwudziestolecia Polski Ludowej ukazują jej osiągnięcia w różnych dziedzinach życia. W zakończeniu — fragmenty 20 autentycznych listów dwudziestolatek — dziewcząt urodzonych już w Polsce Ludowej. Listy te pisane przez mieszkanki różnych miast, miasteczek wsi (Szczecin, Warszawa, Jasło, Łańcut, Wiśnica, Żytno, Gorzów Śląski, Chorzów i in.) są obrazem różnorodnych losów młodych dziewcząt, ich pragnień i dążeń. W zakończeniu listów autor stwierdza: „Optymizm, umiłowanie życia, wiara dwudziestu dziewcząt, które poznaliśmy z tych listów — są ponad wszelkie komentarze. Są ponad patos, ponad roztkliwienie. I jednym i drugim mógłbym zepsuć prawdę. Niech tylko prawda zostanie”.

BERKOWICZ ANDRZEJ, PACZESNA HALINA. Moja pierwsza praca. Materiały konkursu „Dookoła Świata”. Wybór, oprac. i wstęp... W-wa 1964 Iskry s. 237.

Wybór 24 prac najbardziej reprezentatywnych dla ogłoszonego konkursu na temat pierwszej pracy zawodowej. Są to wspomnienia młodych ludzi, którzy wchodzili w dorosłe życie w latach 1958—1962 jako początkujący lekarze, nauczyciele, inżynierowie lub maturzyści bez wyuczonego zawodu. Autentyczne relacje są dokumentem socjologicznym i obyczajowym — ukazują bogatą problematykę życiowego startu współczesnej młodzieży w miastach i na prowincji. Lektura dla młodzieży i ludzi zainteresowanych jej sprawami.

JACKIEWICZOWA ELŻBIETA. *Tancerze*. W-wa 1961 NK s. 248.

Powieść obyczajowa z życia współczesnej młodzieży warszawskiej — maturzystów i studentów pochodzących z dość zróżnicowanych środowisk, z zainteresowaniem przyjęta przez adresatów, dość krytycznie natomiast przez recenzentów. Bohaterowie książki ukazani są u progu życia, przeżywają miłość, pierwsze problemy erotyczne, przyjaźnie z rówieśnikami i konflikty ze światem dorosłych, spowodowane różnicami światopoglądowymi. Autorka — pedagog i publicysta — pisząc o młodych polemizuje z rodzicami na temat moralnej odpowiedzialności za skutki błędów wychowawczych. Powierzchną charakterystykę bohaterów wynagradzają w powieści dobrze podchwycone, współczesne realia życia stolicy. Książka dla czytelników, krytycznie wyrobionych, powyżej 16 lat i wszystkich zainteresowanych sprawami współczesnej młodzieży.

MUSZYŃSKA - HOFFMANOWA HANNA. *Czupiradelko*. Lub. 1962. W Lub. s. 121.

Bohaterkami powieści jest 6 dziewcząt ze wsi białostockich, które zaczynają pracować w nowoczesnym kombinacie włókienniczym w Zambrowie. Odtąd, równocześnie z rangą miasteczka, zmienia się życie sympatycznych młodych bohaterek. Zdobywają zawód i wykształcenie, a wraz z tym samodzielność osobistą. Awans społeczny jest więc głównym tematem powieści napisanej łatwo i bezpretensjonalnie, w formie bezpośrednioj narracji głównej bohaterki. Bardzo przystępna, pogodna lektura dla najszerszych kręgów starszej młodzieży i dorosłych.

SALABURSKA-KORASZEWSKA KRYSZYNA. *Maski*. Powieść dla młodzieży. W-wa 1964 NK s. 197.

Współczesna młodzież u progu życia — to centralny problem powieści ujętej w formę lirycznego pamiętnika 17-letniej dziewczyny. W szczerych zapiskach zamknięte zostały przeżycia składające się na poglądy, stosunek do świata i otoczenia młodej narratorki. Najsilniejszy wpływ na psychikę dziewczyny wywarły porażki uczuciowe, które pozostawiają smak gorzkich doświadczeń, ale nie przytłaczają w niej ostatecznie młodzieńczej afirmacji życia. Dla wszystkich czytelników powyżej 16 lat.

Stany Zjednoczone

MIERZEŃSKI STANISŁAW. *Amerykanie*. W-wa 1964 KiW s. 526, tabl.

Reportaż autora ze Stanów Zjednoczonych, gdzie przebywał w latach 1959—1960. Książka daje wierny i wszechstronny obraz społeczeństwa Nowego Świata, a w obszernym rozdziale pt. „Młoda generacja” zawiera ważny zasób informacji o życiu współczes-

snej młodzieży. Głównym problemem jest ukazanie nieudolnej metody wychowawczej rodziców polegającej na zupełnym pobłażaniu wybryków dzieci i charakterystyka gangów młodzieżowych, które „opanowują” całe dzielnice wielkich miast. Interesujące są także dane o tzw. „beatnikach” — młodzieży demonstrującej swój bunt przeciwko wszystkim i wszystkiemu ekstrawaganckim stylem życia. Reportaż napisany z dużą dziennikarską swadą, dla szerokich kręgów czytelników.

ROTH PHILIP. *Goodbye Columbus*. Przeł. (z ang.) W. Niepokólczycki. W-wa 1964 s.

Debiut młodego pisarza, przyjęty w USA jako bestseller, to książka o miłości. Parą kochanków ze środowiska Żydów amerykańskich są: młody intelektualista pracujący w bibliotece i córka bogatego przemysłowca, króla „Zlewów kuchennych i toaletowych”. Dzieje zmysłowej i dojrzałej miłości młodych przedstawione są na tle konfliktów społecznych i środowiskowych. Skazane na niepowodzenie uczucia, wobec dzielącej ich różnicy majątkowej, to prawdziwy obraz sytuacji inteligenckiej młodzieży amerykańskiej, o której szczęściu decydują mieszczańskie poglądy nie tylko rodziców. Prawdziwie miłosny romans, dla dorosłych czytelników.

SALINGER JEROME DAWID. *Buszujący w zbożu*. Przeł. M. Skibniewska. W-wa 1961 Iskry s. 261.

Poczytna i dyskutowana w Stanach Zjednoczonych książka amerykańskiego autora (ur. w r. 1919). Bohaterem jest 16-letni chłopiec Holden Caulfield, który opowiada o sobie w sposób bezpośredni, szczerzy i barwny. W tej formie zarysowana sylwetka psychologiczna bohatera przekonuje autentyzmem jego wewnętrznych konfliktów. Chłopiec bowiem jest skłócony z otoczeniem. Po ucieczce z internatu spędza parę dni sam w Nowym Jorku włócząc się po hotelach, ulicach, nocnych lokalach i parkach. Przyczyną nieuświadomionego w pełni buntu jest spostrzeganie wokół zło, fałsz i zakłamanie. W podtekście, pozornie błażej narracji, kryją się poważne problemy socjologiczne współczesnego społeczeństwa amerykańskiego i charakterystyka młodzieży. Bardzo interesująca lektura dla dorosłych.

Szwecja

FOGELSTROM PER ANDERS. *Lato z Moniką*. Powieść przeł. (ze szwedz.) A. Szulc. Poz. 1960 W Poz. s. 217.

Interesująca powieść szwedzkiego pisarza (ur. 1917), która dla słynnego reżysera Ingmara Bergmana stała się podstawą scenariusza filmu wyświetlanego również w Polsce. Problematyka współczesnej młodzieży proletariackiej w Szwecji podjęta została

w historii miłości zakochanej pary. Po pięknej włóczędze łodzią we dwoje, małżeństwo i powrót do rzeczywistości w Sztokholmie, wymagające od chłopca pracy i nauki, a od dziewczyny obowiązków macierzyńskich, są próbą dla niedojrzałego uczucia. Codziennosc wprowadza nieporozumienia, ujawnia głębsze konflikty, które przyspieszają koniec miłości. Dla wszystkich czytelników powyżej lat 16.

Węgry

SZABO MAGDA. Bal maskowy. Tłum. (z węg.) Andrzej Sieroszewski. Ilustr. Mieczysław Piotrowski. W-wa 1964 NK 16 s. 236.

Powieść młodzieżowa osadzona w realiach węgierskiej współczesności opowiada o 15-letniej dziewczynce wychowywanej w smutnej atmosferze rodzinnego domu po śmierci matki. Decydującą zmianę do jej życia wnosi młoda nauczycielka, która potrafiła zwrócić uwagę dziewczynki na otaczający ją świat i ludzi. Powieść łatwa, dla czytelników od lat 13 zainteresować może starszą młodzież i dorosłych.

Włochy

RINALDI DINA, SBRANA LEONE. Za dwadzieścia lirów radości. Opowiadania. Wybór i oprac... Tłum. (z włoskiego) Zofia Ernstowa. Ilustr. Elżbieta Krótkiewska-Murawska. W-wa 1964, s. 102.

Kilkanaście opowiadań dwójki współczesnych pisarzy włoskich zapoznaje z problematyką dzisiejszej młodzieży Italii. Wśród utworów sięgających czasem akcją do lat faszystowskiej dyktatury Mussoliniego i okresu II wojny światowej, znajdują się bardzo aktualne, przedstawiające dzisiejszą sytuację proletariackich dzieci i młodzieży. Świat przeżyć młodych bohaterów nakreślony z talentem literackim i znajomością psychiki ujmuje bogactwem humanistycznych treści. Nowele przeznaczone dla młodzieży już od lat 13 będą się podobały także starszym i dorosłym.

Związek Radziecki

AKSIONOW WASYL. Koledzy. Przeł. J. Dziarnowska. Wiersze w przekł. J. Litwiniuka. W-wa 1963 Iskry s. 209.

Debiut książkowy o cechach autobiografii autora przyjęty z dużym zainteresowaniem nie tylko w ZSRR. Temat współczesnej młodzieży radzieckiej został przedstawiony w losach trzech kolegów, absolwentów moskiewskiej akademii medycznej, którzy rozdzielni skierowaniami do pierwszej pracy, za-

czynają samodzielny start życiowy w różnych warunkach. Obserwacje i osobiste niełatwe doświadczenia młodych lekarzy zmuszają ich do konfrontacji młodzieńczych ideałów z rzeczywistością, narzucają potrzebę analizy swego postępowania. Książka napisana łatwo, zjedna czytelnika nie tylko ciekawą fabułą ukazującą autentyczne sylwetki typowych przedstawicieli młodej generacji, ale i młodzieńczym humorem.

BIEDNY BORYS. Dziewczęta. Przeł. (z ros.) A. Drawicz. W-wa 1963 Iskry s. 236. tabl. 16.

Akcja powieści, znanej także z adaptacji filmowej, rozgrywa się na północy Związku Radzieckiego w środowisku pracującej tam przy wyrębie lasu grupy robotników. Rozpoczyna tu pracę kucharki 17-letnia dziewczyna wychowywana w Domu Dziecka i jej losy składają się na fabułę utworu. Beztronska, wesoła i dziewczęco jeszcze naiwna bohaterka wprowadza wiele zamieszania wśród starszych od niej współmieszkanek hotelu, ale z czasem uczy się koleżeństwa, poznaje smak przyjaźni i urok pierwszej miłości. Bardzo łatwa książka, wypełniona dowcipnymi dialogami dla wszystkich dorosłych i starszej młodzieży.

BIELENKI GIEORGIN. Nie jesteś sam. Tłum. Z. Łapicka. W-wa 1962 Czyt. s. 142.

Debiut prozatorski autora wyróżniony na konkursie czasopism „Moskwa”. Fabuła powieści ukazuje losy młodego chłopca ucznia X klasy, który po śmierci ojca podjął pracę w fabryce. Współżycie ze środowiskiem nowych kolegów — robotników jest początkowo pełne rezerwy i niechęci. W miarę wewnętrznego dojrzewania chłopca i wzajemnego poznawania się powstaje między nimi prawdziwe męska przyjaźń — mocna i twarda. Powieść napisana dobrze, zwięźle. Posiada także walory wychowawcze. Dla starszej młodzieży, również dla dorosłych.

REKIENCZUK ALEKSANDER. Żółtodziób. Tłum. Z. Łapicka. W-wa 1963 Czyt. s. 201.

Młody pisarz akcję swego utworu umiejscawia na Syberii. Na tym surowym tle rozgrywają się losy 23-letniego pełnego zapału montażysty budowlanego, którego nie zalamują trudne warunki pracy i przy pomocy zorganizowanej przez siebie brygady w miejsce brakujące cegły produkuje nie stosowane jeszcze na tym terenie prefabrykaty. Treść przypomina powieść produkcyjną, ale pozbawiona jest zupełnie schematyzmu i moralizatorstwa na rzecz pełnej charakterystyki młodych ludzi — ich uczuć, przyjaźni i charakterów. Dobra książka, która wzrusza i budzi uśmiech, dla dorosłych i starszej młodzieży.

NOWE KSIĄŻKI DLA DZIECI I MŁODZIEŻY

Przegląd miesięczny

Książeczka ALEKSANDRA BRODSKIEGO *Stoi domek* (W-wa 1965 „NK”, zł 10.—), przełożona z rosyjskiego, wydana została w cyklu ze sztywnymi, lakierowanymi kartami, przeznaczonym dla najmłodszych dzieci. Zawiera historyjkę wierszem, o domku który podobał się różnym zwierzętom, a zamieszkały był przez jeża z rodziną. Duże, kolorowe, wesołe obrazki Makowskiego. Pozycja do głośnego czytania dzieciom w wieku przedszkolnym i dla początkujących czytelników. Poziom I, dział N.

Kolorowy kalendarzyk JERZEGO FICOWSKIEGO (W-wa 1964 „NK” zł 16.—), to zbiorek 12 wierszyków o 12 miesiącach roku. Poeta zajmuje się głównie przyrodą i klimatem poszczególnych miesięcy. Wiersze są łatwe, rymy proste i wdzięczne, ilustracje Bożeny Truchanowskiej (po jednej ilustracji całostronicowej do każdego wiersza) barwne i ładne, w sumie — dobra książka dla najmłodszych czytelników. Poziom I, dział N.

Taka sobie muzyka TADEUSZA KUBIAKA (W-wa 1965 „NK”, zł 15.—), to również zbiór wierszy. Jest ich 16, są bardzo ładne, naprawdę poetyczne, wyróżniające się korzystnie spośród zapewniających różne tomiki rymowanek dla dzieci. Wiersze Kubiaka mogą być czytane przez dzieci 7, 8-letnie, jak normalna książka dla dzieci w tym wieku, ale mogą też spodobać się starszym dzieciom, interesującym się poezją. Tematyka wierszy jest rozmaita. Ilustracje Gabriela Rechowicza stylizowane, ciekawe w barwie, nieco „udziwnione” w formie. Poziom I, dział N.

W roku 1961 wydano, a w r. 1964 wznowiono, powieść *Woźnickiej pt. Czarka*. Bohaterka książki, mała warszawianka Irka Piędzicka wyhodowała w domu „kotka”, który okazał się z czasem, gdy podrośli, zbiegłą z cyrku panterą. Panterę trzeba było oddać, ale Irka odwiedzała ją, zgodziła się też występować razem z nią w niedzielnych przedstawieniach cyrkowych. Obecnie ukazał się dalszy ciąg powieści, a mianowicie *Wakacje z Czarką* LUDWIKI WOŹNICKIEJ (W-wa 1965 „NK”, zł 23.—). Irka wraz z panterą wyjeżdża do Ośrodka Wypoczynkowego, zorganizowanego nad morzem dla ludzi i zwierząt cyrku. W czasie tych ciekawych wakacji dziewczynka i jej podopieczna przeżywają różne przygody. Książka ma wszystkie zalety i wady pierwszego tomu, to znaczy ma ciekawą fabułę i budzi dobre uczucia dla ludzi i zwierząt, ale jest nieco zagmatwana i miejscami napisana zbyt rozwlekle. Ilustracje czarno-białe Hanny Czaj-

kowskiej. Dział P, poziom III, dla dzieci w wieku 10—12 lat.

Akcja powieści *Ślady rysich pazurów* WANDY ŻOŁKIEWSKIEJ (W-wa 1965 „Czytelnik”, zł. 20.—), rozgrywa się niedługo po wojnie, gdy w Bieszczadach grasowały jeszcze bandy ukraińskie. Bohaterem książki jest chłopiec, Tomek Milewski. Ojciec jego, oficer, wyruszając na rozkaz wraz z wojskiem w Bieszczady, zostawia syna w Warszawie pod opieką obcych ludzi. Tomek, niepokojąc się o ojca, postanawia do niego pojechać. Podróżując częściowo z biletem, częściowo na gapę i wreszcie ciężarówką z żołnierzami, Tomek przybywa do ojca. Jest świadkiem napadów bandyckich i potyczek, a nawet kilkakrotnie staje się pomocny walczącym żołnierzom. Ojciec boi się jednak o chłopca i powieść kończy się odesłaniem go do Warszawy.

We wstępie autorka podkreśla, że książka nie jest dokumentem, lecz fikcją literacką osnutą na podobnych wydarzeniach. Fikcyjne są zarówno postacie jak i umiejscowienie akcji. Mimo to książka ma walory poznawcze, a napisana jest interesująco. Dla dzieci 11—14-letnich, poziom III, dział P.

Książka WACŁAWA KORABIEWICZA *Zwierzaki* (W-wa 1965 „NK”, zł 10.—), zawiera 14 opowiadań o różnych egzotycznych zwierzętach, hodowanych przez autora w czasie jego zagranicznych wędrówek. Opowiadania są interesujące, napisane bardzo po prostu, niekiedy smutne, bo i smutne wypadki zdarzają się dziłkim zwierzętom, a książka jest raczej naturalistyczna. Ilustracje Karwowskiej są pełne wdzięku, ale trochę „na bakier” z treścią (jak i w „Kronice zielonych zdarzeń” Goździkiewicza, w której narysowała indora zamiast indyczki). Szkoda że takiej książki nie ilustrował np. Heintze, nie tylko plastyk, ale i przyrodnik. Książkę czytać mogą dzieci starsze oraz dorośli miłośnicy zwierząt. Poziom III—IV, dział Z.

Na opracowanie dla dzieci *Chaty wuja Toma* HARRIET BEECHER-STOWE czekaliśmy od wielu lat. Pozycja ta cały czas była na liście lektur szkoły podstawowej, a mali czytelnicy pod groźbą dwójek zmuszani byli przez rygorystycznie nastawionych nauczycieli do czytania oryginału. Wreszcie ukazało się opracowanie STANISŁAWA STAMPFLA (W-wa 1964 „Nasza Księg.”, zł 35.—), niestety jednak wcale nie jest tak łatwe, właściwie niewiele łatwiejsze od oryginału. Ponieważ jednak książka jest nadal lekturą — kupimy ją z radością dla naszych bibliotek

(dobrze że chociaż taka jest!) i ustawimy w III poziomie, skoro to lektura dla V klasy. Ilustracje Andrzeja Strumiły, duże i barwne, są dość trudne, nieco alegoryczne. Dział P, poziom III.

Ślady na dnie STANISŁAWA BISKUP-SKIEGO (W-wa 1965 „NK”, zł. 16.—), to powieść dla młodzieży i dla mało wyrobionego czytelnika dorosłego. Akcja rozgrywa się w Polsce Ludowej, niedługo po wojnie. Bohater, Stach Ślusarczyk, rezygnuje z dobrze zapowiadającej się kariery sportowej w boksie i przyjmuje pracę nurka (umiejętność nurkowania wyniósł z wojska), oczyszczającego dno Bałtyku w basenach portowych z powojennych „pamiątek”: części zniszczonych okrętów, bomb itp. Praca Stacha w ekipie nurków okrętu ratowniczego „Smok” jest bardzo interesująca, ale najeżona niebezpieczeństwami. Prócz niespodzianek podwodnych bohater zagrożony jest skutkami intryg nieżyczliwego kolegi po fachu. Wszystko jednak dobrze się kończy. Książka literacko jest dość słaba, budzą też wątpliwość pewne sceny, niezbyt pedagogiczne, ale temat (praca nurków) jest bardzo ciekawy, parę fragmentów pełnych napięcia. Przez najstarszych chłopców, od lat 14, 15, będzie zapewne chętnie czytana. Poziom IV, dział P dla najstarszych.

* * *

Popularnonaukowa książeczka **Vademecum ucznia** (W-wa 1964 „Iskry”, zł. 45.—), jest właściwie małą encyklopedią wiadomości, z różnych dziedzin, które mogą zainteresować ucznia starszych klas szkoły podstawowej i ucznia starszych klas technikum. Hasła jej opracowane są nieco obszerniej niż w „Małej Encyklopedii Powszechnej” PWN, a ułożone nie alfabetycznie, lecz zagadnieniowo. W obrębie poszczególnych zagadnień (odpowiadających mniej więcej przedmiotom szkolnym) znajdujemy drobniejsze zagadnienia, bardziej szczegółowe. Na 48 tablicach zamieszczono kilkadziesiąt ilustracji — fotografii, prócz tego liczne rysunekzki i wykresy w treści.

Wiadomości zawarte w „Vademecum” pomóc mogą uczniom starszym, do matury włącznie. Pozycja ta jednak wykorzystana może być w pełni tylko jako prywatna własność ucznia, który zaglądać będzie do książki w miarę potrzeb, szukając odpowiedniego zagadnienia, a nie jako książka wypożyczona na 2 tygodnie z wypożyczalni do przeczytania. Pożyteczna może być też w księgozbiórce podręcznym czytelnikowi, zwłaszcza jeśli brak encyklopedii ogólnych i tematycznych. Poziom III—IV, dział 03.

Książeczka W. KOZAKA i S. ZIENTARY **Rower wodny** (W-wa 1965 Wydawn. Harcerskie, zł. 3,50) ukazała się w cyklu „Zrób to sam”. Przeznaczona jest dla starszych (15—

18 lat), zaawansowanych majsterkowiczów, uczy jak zwykły rower przystosować do tego, by mógł pełnić zarazem rolę roweru wodnego. Podaje (przy pomocy opisu i rysunków technicznych) dokładne wskazówki odnośnie przygotowania materiałów, wykonania pracy i użytkowania gotowego roweru wodnego. Poziom IV, dział 689.

Bardzo pięknie pod względem graficznym wydana jest książka HANNY MORTKOWICZ-OLCZAKOWEJ **Różne kolory. Opowiadania o malarzach polskich** (W-wa 1965 „NK”, zł. 60.—). W książce tej, przeznaczonej dla dzieci w wieku 12—15 lat, znajdujemy wiadomości o malarzach: Aleksandrze Orłowskim, Piotrze Michałowskim, Janie Matejce, Henryku Rodakowskim, Arturze Grottgerze, Maksymilianie i Aleksandrze Gierymskich, Maurycym Gottliebzie, Józefie Chełmońskim, Juliuszu Kossaku, Jacku Malczewskim, Władysławie Podkowińskim, Józefie Pankiewiczu, Leonie Wyczółkowskim, Janie Stanisławskim, Stanisławie Wyspiańskim, Witoldzie Wojtkiewicz, Oldze Boznańskiej, Władysławie Ślewińskim, Tadeuszu Makowskim, Stanisławie Noakowskim i Zygmuncie Maliszewskim. Książka składa się z dwu części: najpierw zamieszczono 20 opowiadań, ilustrowanych 16 tablicami barwnymi, następnie 21 życiorysów tych samych malarzy, o których była mowa w opowiadaniach z ich życia, ilustrowanych 66 reprodukcjami czarno-białymi. Układ ten bardzo utrudnia rozumne czytanie, bo dziecko nie jest w stanie kojarzyć treści opowiadań z odpowiednimi życiorysami. Właściwie należy czytać z zakładką w rękę, na przemian, po jednym opowiadaniu z pierwszej części i po jednym życiorysie z części drugiej. W przeciwnym wypadku ze wszystkich opowiadań i życiorysów dziecko wyniesie tylko kolorowy kalejdoskop wrażeń, a nie wiadomości o malarzach polskich.

Mimo złego układu treści książkę należy zakupić do bibliotek, jako pierwszą łatwą pozycję poświęconą temu tematowi. Poziom III, dział 75:92.

W wydanym przez PZWS cyklu krajoznawczym, poświęconym Polsce, jej geografii, gospodarce, kulturze, ludziom, zabytkom, folklorowi itp., ukazały się dwie nowe pozycje. Siódma pozycja cyklu to książka MARIII CZEKAŃSKIEJ **Nad wodami Bałtyku** (W-wa 1965 PZWS, zł. 8,50), traktująca o morzu i Pomorzu polskim. Ósma pozycja to **Kominy nad Kujawami** (W-wa 1965 PZWS, zł. 7.—), zgodnie z tytułem mówiąca o Kujawach. Obie książeczki opracowane są łatwo, obficie ilustrowane fotografiami i rysunekzkami, dostępne dla dzieci w wieku 11—14 lat, poziom III, dział 908 (438).

Po książkach Iwanickiego „Angara, jedy-naczka Bajkału” i Leliwy „Irak wczoraj

i dziś'' ukazała się trzecia pozycja nowej, geograficznej serii PZWS, oznaczonej na okładce rysunkiem globusa. Jest to książka WIESŁAWA IWANICKIEGO *Złoto i diamenty Jakucji* (W-wa 1965 PZWS, zł. 5.—). Autor podróżował po Jakucji jako dziennikarz, a obecnie dzieli się z czytelnikami zebranymi wiadomościami na temat jej położenia, klimatu, fauny, flory, gospodarki, ludzi, powstawania miast komunikacji itp., głównym jednak przedmiotem są bogactwa naturalne, kopalnictwo złota, diamentów, cyny i innych cennych minerałów. Książka napisana jest przystępnie, ilustrowana licznymi fotografiami, pożyteczna jako lektura pogłębiająca wiadomości geograficzne dzieci w wieku około 12—14 lat. Poziom III, dział 91.

SYLWETKI PISARZY WSPÓŁCZESNYCH

ADAM TATOMIR

EWA SZELBURG-ZAREMBINA

Ewa Szelburg-Zarembina, z pierwszego męża Ostrowska, urodziła się w r. 1899 w Bronowicach pod Puławami jako córka ogrodnika. Po ukończeniu w 1916 szkoły handlowej w Lublinie podjęła pracę nauczycielską. W latach 1919—1921 studiowała w Krakowie polonistykę i pedagogikę, po czym uczyła w zakładach kształcenia nauczycieli do 1928 r., kiedy to, osiadłszy na stałe w Warszawie, poświęciła się pracy literackiej, zwłaszcza pisarstwu dla dzieci. Redagowała 1930—1933 dodatek dla dzieci w dzienniku PPS „Robotnik”, współpracowała z pismami dziecięcymi, jak „Moje Pisemko”, „Płomyk”, „Płomyczek”, którego była w r. 1939 redaktorką. W latach 1932—1947 nazwisko jej, jako współautorki figuruje na licznych podręcznikach i wypisach do nauki języka polskiego w szkole podstawowej. Podczas okupacji w Warszawie współpracowała z akcją tajnego nauczania, opracowując programy i podręczniki; w 1944 r. współredagowała konspiracyjne pismo kulturalno-oświatowe „W świetle dnia”. Po upadku powstania warszawskiego przebywała w Krakowie, po wyzwoleniu mieszkała w Łodzi, gdzie kontynuowała przedwojenną działalność literacką, związawszy się szczególnie blisko ze „Świerszczykiem”. W 1947 przeniosła się do Warszawy. Zaangażowana czynnie w pracę społeczną, była m.in. prezesem oddziału warszawskiego, wiceprezesem zarządu głównego Związku Literatów (do 1949), radną miejską w latach 1950—1957, wiceprzewodniczącą Ligi Kobiet. W r. 1948 otrzymała jako pierwsza nagrodę literacką m. Warszawy za twórczość dla dzieci, w 1953 nagrodę prezesa Rady Ministrów, 1961 nagrodę literacką im. Pietrzaka.

W r. 1922 „Moje Pisemko” wydrukowało dłuższą bajkę *Przedziwne przygody Duszka Dzindzinnika*, w 1923 bajka ta ukazała się osobno, podobnie jak popularna później *Marysina służba*. Za początek drogi pisarskiej Zarembiny przyjęte jest jednak uważać lata następne — 1924 i 1925, lata wydania równie popularnych baśni *U leśnego dziadka*, *Ogród króla Marcina* i *Królestwo bajki*, (trzy te zbiory od 1959 wydawane są łącznie pt. *Królestwo bajki*), zbioru wierszy dla najmłodszych *A... a... a... kotki dwa*, a przede wszystkim dwu pierwszych pozycji nie przeznaczonych dla dzieci: *Legend żołnierskich* i powieści *Ta, której nie było*. Tak więc obchodzimy obecnie czterdziestolecie twórczości ulubionej pisarki małych czytelników, jednej z ciekawszych indywidualności pisarskich tego bogatego w talenty okresu.

*

Czterdziestolecie twórczości Ewy Szelburg-Zarembiny, obejmująca około 30 pozycji poetyckich, dramatycznych, prozatorskich i ponad 50 książek dziecięcych, jest zjawiskiem o oryginalnym, indywidualnym obliczu i uderzającej — mimo róż-

nych gatunków, środków wyrazu, tematów — jednolitości. Zasadę tej jednolitości, kościec całego pisarstwa autorki *Wędrowniki Joanny* stanowi jej wyraźnie skryształizowana postawa wobec ludzi i świata — szczerze współczucie dla wszystkich, których dotknęły smutki i cierpienia nieodłączne od losu człowieka. Nie ma w tym współczuciu cikliowości ani sentymentalizmu, jest ono nie tylko odruchem żywo czującego serca, ale i reakcją moralisty wyczulonego na niesprawiedliwość, na zło we wszelkiej jego postaci. I co bardzo istotne — moralisty-poety. U źródeł postawy Zarembiny leży ogromna wrażliwość na krzywdę, ból, samotność, wrażliwość głęboko poetycka. „Właśnie tu tkwi chyba istota pisarstwa Szelburg-Zarembiny — pisze Waław Sadkowski — wspólny mianownik obejmujący wszystkie jego elementy i nurty artystyczne. Jest nim chyba poetycka wrażliwość moralna; świeżość poetycka sprawia, że nie ześlizguje się ona prawie nigdy w pustą moralistykę, troska moralna zaś nakazuje tej poezji dotyczyć najistotniejszych spraw doli człowieczej.”

„Najistotniejsze sprawy doli człowieczej” stanowią od pierwszych pozycji materię większości utworów pisarki. Widzi je ona przede wszystkim w „rzeczach ostatecznych”, w wielkich filozoficznych zagadkach bytu — miłości, śmierci. Mimo jednak, że pierwsze kroki stawia w epoce, nad którą unoszą się jeszcze opary Młodej Polski, mimo że jej powieści i dramaty z pierwszych dziesięciu lat literackiej kariery, wyszukane, rozwichrzone kompozycyjnie, przeładowane ozdobnikami stylistycznymi, zdradzają pokrewieństwo z kierunkami, które w literaturze nie wychodziły poza ten właśnie krąg zagadnień, niezawodny instynkt chroni ją od utonięcia w abstraktach. Ma oczy szeroko otwarte na bardzo konkretną krzywdę społeczną, na nędzę, ucisk, niesprawiedliwość. Świadczą o tym wymownie szkice z pogranicza reportażu i prozy literackiej z tomu *Krzyże z papieru* (1934), misterium losu człowieka *Ecce homo* (1932), nie dopuszczone przez cenzurę na scenę, dramat *Sygnali* (1933) oraz wiele wymownych akcentów w książkach dla dzieci. Owa nuta społeczna w twórczości autorki *Sygnaliów* pobrzmiewa gorzką wiedzą o świecie: w *Krzyżach z papieru* odczytujemy nie tylko gorący protest przeciw niesprawiedliwości, ale i świadomość nikłej jego skuteczności.

Ewolucja czysto poetycka Szelburg-Zarembiny prowadzi od wspomnianego rozwichrzenia, sztuczności, barokowych przerostów języka do coraz dojrzszej prostoty i klarowności, ewolucja światopoglądowa wyraża się w ostatnim okresie zbliżeniem do religii. Znamienne w tym względzie pozycje to tom wierszy *Matka i Syn* (1961), w którym poetka dokonała próby zerwania z utartymi schematami w tematyce ewangelicznej na rzecz języka współczesnego człowieka i współczesnej poezji, oraz *Zakochany w miłości* (1960), esej poświęcony tak bliskiemu autorce św. Franciszkowi z Asyżu, książka, w której biografia Biedaczyny przeplata się z wrażeniami z podróży w okolice upamiętnione jego życiem i działalnością.

Niezależnie od tego, czy autorka *Królestwa bajki* zwraca się do dzieci, czy do dorosłych czytelników, czy pisze prozą, czy mową wiązaną, jest we wszystkich swych utworach przede wszystkim poetką. Twórczość jej charakteryzuje zatarcie granic między realną rzeczywistością a światem fantazji, snu, ludowych wierzeń i ludowej magii, w których pisarka szuka niejednokrotnie odpowiedzi na ważne pytania. W opisie „zwykłej” rzeczywistości jest ona rasową, niekiedy drapieżną realistką, ale wszystkie jej utwory przenika atmosfera poezji, atmosfera współistnienia rzeczywistości dotykanej i wyczarowanej wyobraźnią, nadając im szczególnie niepowtarzalne piętno. Poetyckimi czysto środkami umie Zarembina wypowiedzieć sprawy największej wagi: tomik liryków prozą *Ziarno gorczyczne* (1947), poświęcony pozornie zjawiskom tak marginesowym jak dola zwierząt w latach okupacji, jest jedną z najbardziej interesujących i przejmujących prób wyrażenia w literaturze prawdy o czasach pogardy.

Zżycie ze światem fantazji, swoboda w przekraczaniu jego granic, umiejętność odczytywania jego praw, wykrywania jego tajemnic, ujawniania jego piękna pozwala pisarce znaleźć wspólny język z jej małymi czytelnikami. Ich psychika, sposób myślenia, rozumowania, typ wyobraźni, reakcje uczuciowe stanowią często przedmiot jej wnikliwej analizy. Do najlepszych kart w twórczości Zarembiny należą cykl *Oczyrna dziecka w Krzyżach z papieru*, jego kontynuacja *Szopka Adacha* (1937), partie cyklu *Rzeka kłamstwa* ewokujące kraj lat dziecińczych bohaterki. Jak najwybitniejsi jej koledzy po piórze w owym okresie, przełamuje przy tym autorka zbioru wierszy *Dzieci miasta* (1935) odwieczne szablony literatury dla dzieci, której wyidealizowane postacie żyją w sztucznym, wydumanym świecie, wolnym od trosk codzienności. Bohaterowie książek Zarembiny to praktykant sklepowy Ignasz, chłopiec wiejski Tomek Zuch z powieści pod tym tytułem (1957, we wcześniejszym opracowaniu 2 powieści: *Zuch*, 1931, i *Zuchy*, 1936), mali rzemieślnicy z tomu *Majster-Klepka* (1929), przedstawiciele różnych kręgów społecznych i zawodowych Polski Ludowej w zbiorze opowiadań *Dom młodości* (1951, wyd. rozsz. 1955). Świat, w którym się obracają, jest niewyretuszowanym środowiskiem przeciętnego polskiego dziecka. Trzeba przy tym powiedzieć, że do wyżyn artyzmu dużej klasy wznosi się pisarka tam, gdzie pozwala, aby zaczarowany świat fantazji przeniknął do zwykłych spraw codziennyh, i tam zwłaszcza, gdzie zwraca się do dzieci młodszych. Jej czyste dydaktyczne gawędy dla starszej młodzieży: *Spotkania* (1951), o pisarzach polskich i obcych, oraz *W cieniu kolumny* (1954), z kręgu tematyki warszawskiej (do której przynależy również tom swobodnie przetworzonych *Legend Warszawy*, 1938, i baśń poetycka *O warszawskiej Syrenie*, 1954); należą do słabszych pozycji w dorobku autorki *Majstra Klepki*, grzesząc zbyt natrętnym dydaktyzmem.

W skład twórczości Zarembiny dla dzieci i młodzieży wchodzą książki różniące się gatunkiem literackim i charakterem: obok wspomnianej powieści *Tomek-Zuch*, opowiadań *Najmilsi* (1928), *Dom wielki jak świat* (1933), *Bursztynowy talizman* (1935) i in., utwory sceniczne: *Najszcześniejsza z siostr* (1927), *Złoty sen* (1928), *Wyprawa po szczęście* (1935), *Najdzielniejszy z rycerzy* (1948) i in. Na plan pierwszy wybijają się zbiory wierszy, jak *A... a... a... kotki dwa*, które weszły do klasyki polskiej literatury dziecięcej, *Moje wierszyki* (1933), *Igielka ze złotym uszkiem* (1948), *Renine wierszyki* (3 te zbiorki od r. 1955 wydawane są razem pt. *Na listeczku kalinowym*), *Każdy Tomek ma swój domek* (1947), oraz baśnie wierszem i prozą, wyzyskujące twórczo motywy znanych baśni typu *Czerwonego Kapturka*, *Szklanej Góry*, *Złotej rybki*, (*Kije samobije i inne baśnie*, 1954), czy też wątki ludowe, jak w *Wesołych historiach* (1928), *Za siedmioma górami* (1929), *Chłopcu z perły urodzonym* (1958).

Zapoczątkowany *Legendami żołnierskimi* równoległy nurt „dorosłego” pisarstwa Zarembiny obejmuje w pierwszym okresie kilka powieści: *Ta, której nie było*, *Dokąd* (1927), *Polne grusze* (1927), *Dziewczyzna z zimorodkiem* (1928), *Chusta św. Weroniki* (1930). Spośród tych utworów, których formę już charakteryzowaliśmy, a których tematyka dotyczy również tu wspomnianych „spraw ostatecznych”, wyróżnia się ostatni — interesujące i wnikliwe studium psychiki kobiecej. Dalsze osiągnięcia w tym zakresie przynosi *Wędrownka Joanny* (1935), część pierwsza cyklu powieściowego nazwanego początkowo *Matka Judasza*, a następnie *Rzeka kłamstwa*. Liczy on obecnie cztery części: *Wędrownka Joanny*, *Ludzie z wosku* (1936), *Miasteczko aniołów* (1959), *Iskry na wiatr* (1963), a zapowiedziana jest część piąta; pierwotna wersja części trzeciej zaginęła podczas wojny. *Rzeka kłamstwa* jest głównym osiągnięciem pisarskim Szelburg-Zarembiny, jej dziełem życia. Fragmentaryczna, podporządkowana prawom wyobraźni kompozycja cyklu, w którym rzeczywistość snu, marzenia, wyobraźni egzystuje na równych prawach z realnymi przeżyciami,

koncentruje się wokół postaci Salomei, córki Joanny, bohaterki pierwszej części, zwłaszcza wokół jej dzieciństwa. Mała Salusia pojawia się w *Ludziach z wosku*, dorosła Salomea, znana pisarka, przywołuje odległe wspomnienia w *Miasteczku aniołów*, dziesięcioletnia dziewczynka dojrzewa w trudnych latach 1910—1914 w *Iskrach na wiatr*. Silnie podbudowana autobiograficznie, *Rzeka kłamstwa* przepojona jest liryzmem wspomnień, nie podanych nigdy bezpośrednio, ale przetworzonych artystycznie, traktowanych jako materia kształtowana przez powieściopisarkę dla własnych jej celów.

W pobieżnym przeglądzie twórczości Szelburg-Zarembiny pominęliśmy z konieczności niejedną cenną pozycję, jak choćby z książek dziecinnych urocze opowiadanie fantastyczne *Przygoda Misia* (1954) czy baśnie ze zbioru *Rzemieślniczek-Wędrowniczek* (1929), zaznajamiające dzieci z różnorodnymi rzemieślnikami — nie sposób jednak nie wspomnieć tomu *Samotność* (1961), zawierającego opowiadania o starości, której specyficzna atmosfera i szczególna melancholia oddana została z wielką subtelnością. Jest niezmiernie charakterystyczne dla autorki, jej franciszkańskiej miłości dla skrzywdzonych i poniżonych, że z kilkoletniego pobytu w Rzymie przywozła te właśnie opowiadania, poświęcone nie dostrzeganym przeważnie, powszednim, zwykłym smutkom, dedykowane „Liściom, które spadają z drzew, gdy dzień bezwietrzny i — słońce”.

JAN BRZECHWA

Jan Erzechwa (właściwie Jan Lesman) urodził się w r. 1900 na Ukrainie, do gimnazjum uczęszczał najpierw w Kijowie, a następnie w Petersburgu. Atmosferę lat dzieciństwa, specyficzne warunki wychowawcze polskiego chłopca w obcym narodowo środowisku, pierwsze głębsze przeżycia, związane m.in. z rewolucją 1905/06, odnajdujemy w przesyczonej elementami autobiograficzno-wspomnieniowymi jedynej jak dotąd powieści Brzechwy — *Gdy owoc dojrzewa* (1958). Po otrzymaniu 1916 matury zaczął w Kazaniu studia prawnicze, przerwane służbą w wojsku polskim w latach 1918—1921. W r. 1918 ukazał się w wychodzącym w Piotrogradzie czasopiśmie polskim „Sztandar” pierwszy jego wiersz, w 1920 recytował w kabaretach swoje utwory satyryczne. Kilka z nich wydał w 1921 r. Ukończywszy w 1924 wydział prawny Uniwersytetu Warszawskiego, praktykował do wybuchu wojny jako adwokat. Specjalista w zakresie prawa autorskiego, z którego dziedziny pisywał artykuły do pism fachowych, był radcą prawnym ZAIKS-u do 1948, w latach 1945—1948 również spółdzielni wydawniczej „Czytelnik”. Jest członkiem Międzynarodowej Komisji Prawa Autorskiego.

Satyryczne początki literackiej drogi Brzechwy znalazły swoją kontynuację w dalszych latach. Oprócz drobnych utworów, z których najlepsze tworzą jeden z działów wydanych w 1955 r. *Wierszy wybranych* (wyd. zmienione i rosz. 1957), jest on współautorem (z J. Minkiewiczem) *Szopki politycznej* (1945/46) i tomu wierszy „poważnych” i satyr *Pokój zwycięży* (1951) (z Minkiewiczem i A. Marianowiczem), szopki pt. *Upominki noworoczne* (1952), autorem zbiorów *Palcem w bucie* (1947), *Cięte bańki* (1953), współwydawcą (z Marianowiczem) antologii *Na obie łopatki* (1952), w 1951—1952 przewodniczącym kolegium artystycznego teatru „Syrena”. Nie jest to przecież jedyna dziedzina zainteresowań twórczych autora *Kaczki dziwaczki*: jest on ponadto lirycznym, tłumaczem, pisarzem dla dzieci.

Lirykę powojenną Brzechwy znajdziemy we wspomnianych tomach *Pokój zwycięży* i *Wiersze wybrane* oraz w *Strofach o Planie Sześcioletnim*, przedwojenną — w zbiorach: *Oblicze zmyślone* (1926), *Talizmany* (1929), *Trzeci krąg* (1932, tu również przedruk dwu poprzednich) i *Piołun i obłok* (1935, cykl wierszy *Imię wielkości* wy-

dany był też osobno 1938). Poezje te, wysoko ocenione przez krytykę, pozostają w kręgu wpływów grupy poetyckiej Skamander, do której zaliczali się m.in. Tuwim i Iwaszkiewicz, Słonimski.

Z przeznaczonych dla dzieci utworów Brzechwy ukazały się przed wojną jedynie dwie książeczki: *Tańcowała igła z nitką* w 1938 r., *Kaczka dziwaczka* w 1939, i nic nie zdawało się zapowiadać, że w tym przede wszystkim kierunku pójdzie rozwój poety, że ta dziedzina pisarstwa przyniesie mu sławę, nagrodę literacką m. Warszawy 1955, nagrodę prezesa Rady Ministrów 1956, że w tymże roku wyznawać będzie: „Zawarłem mnóstwo długotrwałych przyjaźni, prowadzę z dziećmi rozległą, nieustającą korespondencję i mam z ich strony tyle wzruszających dowodów pamięci i uznania, że nie mógłbym pragnąć większej nagrody za swoją skromną pracę pisarską. Gdyby ktoś poszukiwał szczęśliwego pisarza, tak jak w pewnej bajce poszukiwano szczęśliwego człowieka, niechaj mu redakcja «Życia» poda mój adres.”

Poczynając od *Baśni o korsarzu Palemonie* w r. 1945, ukazują się kolejno niezliczone pozycje, z których wymienimy tylko najbardziej popularne: *Akademia pana Kleksa* (1946), z jej dalszym ciągiem *Podróże pana Kleksa* (1961), *Opowiedział dzieciom sowie* (1946), *Pan Drops i jego trupa* (1946), *Przygody Pchły Szachrajki* (1946, od 1957 pt. *Pchła szachrajka*), *Ptasie plotki* (1946), *Baśń o stalowym jeżu* (1947), *Szelmostwa Lisa Witalisa* (1948), *Pan Doremi i jego siedem córek* (1955), *Poszła w las nauka* (1956), *Magik* (1957), *Pan Soczewka w puszczy* (1958), *Pan Soczewka na księżycu* (1959), *Pan Soczewka na dnie oceanu* (1960), utwory sceniczne: *Teatr Pietruszki* (1953), osnuty na motywach tradycyjnego teatru kukielkowego w Rosji, „szopka szkolna” *Wagary* (1953), wreszcie ciesząca się olbrzymim powodzeniem od r. 1963 na scenie Teatru Narodowego *Dziwna przygoda pana Kleksa*. Wiele utworów weszło do *Wierszy wybranych* i zbiorów takich, jak *Brzechwa dzieciom* (1953), *Bajki i baśnie* (1954), *Sto bajek* (1958).

Zerwawszy najzupełniej z podszytą mniej czy bardziej sentymentalizmem tradycyjną konwencją pisarstwa dla dzieci, stworzył Brzechwa własny styl, apelując przede wszystkim do specyficznego dziecięcego poczucia humoru, uwrażliwionego na dziwność, nonsens, dowcip słowny, paradoks. W jego fantastycznych pomysłach nie ma nic ze specyficznej poetyckości dawnej baśni: są one bardzo współczesne, przez swój język, przez pokrewieństwo z groteską, przez „trzeźwy” mimo wszystkich niezwykłości typ wyobraźni, przez wszechobecną kpinę (tak np. w *Baśni o korsarzu Palemonie* czy w wydanych w r. 1948 *Przygodach rycerza Szalawity* wiele jest elementów parodii), przez tematykę, z równą śmiałością sięgającą po współczesne realia życia społecznego, kiedy w *Opowiedział dzieciom sowie* zwierzęta leśne zakładają spółdzielnię, jak w świat techniki — w cyklu, którego bohaterem jest fotooperator pan Soczewka, bądź w *Dziwnej przygodzie pana Kleksa*. Wszystkie te środki służą niekiedy czystej zabawie, niekiedy wyraźnym celom dydaktycznym, jak w *Poszła w las nauka* lub w zbiorze *Wyssane z palca* (1957), poświęconym zagadnieniom higieny osobistej dziecka, niekiedy wreszcie celom poznawczym, jak w *Panu Doremi*, gdzie autor próbuje zapoznać dzieci przedszkolne z gamą. Miarą utrafienia w gusty dziecięce, „dogadania się” z „najlepszymi, najwdzięczniejszymi czytelnikami”, jak ich nazywa, może być 8-milionowy nakład książek Brzechwy w latach 1945—1959.

Adaptacja przygód ludowego bohatera Pietruszki nie jest jedynym śladem kontaktów Brzechwy z kulturą rosyjską. Jest on również tłumaczem, przede wszystkim rosyjskiej literatury klasycznej: *Bajka o carze Sałtanie* (1951) oraz *Rustan i Ludmiła* (1954) Puszkina, opowiadania Czechowa i Gorkiego. Ma jednak również na koncie m.in. *Odwilż Erenburga* (1955) oraz gruziński poemat ludowy *Opowieść o Arsenie* (1949).

ADAM TATOMIR

NAGRODY DLA DZIAŁACZY KULTURALNO-OŚWIATOWYCH

Z okazji Dnia Działacza Kultury (16 maja 1965 r.) Minister Kultury i Sztuki przyznał 300 działaczom kulturalno-oświatowym z całego kraju, szczególnie wyróżniającym się w pracy kulturalno-oświatowej dyplomy i nagrody pieniężne.

Wśród nagrodzonych znajdują się m. in.:

Maria Ł o c h o w s k a — zam. w Ełku (woj. białostockie), kierownik Powiatowej i Miejskiej Biblioteki Publicznej, radna Miejskiej Rady Narodowej, członek Komisji Oświaty MRN, długoletni działacz kulturalno-oświatowy. Z jej inicjatywy powstało wiele punktów biblioteczno-telewizyjnych na wsi, czytelnicy przy bibliotekach oraz nowych placówek bibliotecznych.

Janina Z g o r z a ł a — Solec-Zdrój (woj. kieleckie), kierownik Gromadzkiej Biblioteki Publicznej, niestrudzony działacz w dziedzinie krzewienia czytelnictwa, aktywna działaczka Koła Gospodyń Wiejskich. Biblioteka prowadzona przez ob. J. Zgorzałę stała się wzorową placówką kulturalno-oświatową, stosującą różne formy pracy z czytelnikiem.

Ireneusz S z a r s z e w s k i — Januszewo (pow. Iława, woj. olsztyńskie), organizator i kierownik punktu bibliotecznego w Januszewie, aktywny działacz w dziedzinie upowszechnienia czytelnictwa, organizator wielu ciekawych imprez oświatowych i artystycznych, który działalnością swoją przyczynił się do rozwoju oświaty w środowisku.

Janina M i c h a ł o w s k a — Gostynin (woj. warszawskie), kierownik Powiatowej Biblioteki Publicznej, długoletni pracownik o dużych osiągnięciach w dziedzinie upowszechniania czytelnictwa. W okresie 20-letniej pracy bibliotekarskiej zorganizowała pełną sieć bibliotek powszechnych oraz 135 punktów bibliotecznych. Za zasługi w dziedzinie czytelnictwa odznaczona Srebrnym Krzyżem Zasługi.

Janina W r o n o w a — Niedźwiedź (pow. Miechów, woj. krakowskie), kierownik Gromadzkiej Biblioteki Publicznej od 1953 r., inicjatorka ciekawych imprez oświatowych, spotkań autorskich, zajęć z książką w miejscowym klubie „Ruch”, współpracująca stale z miejscowym Stowarzyszeniem Miłośników Sceny i Muzyki w organizowaniu imprez artystycznych.

Poza nagrodami Ministra Kultury i Sztuki prezydium rad narodowych przyznały wyróżnienia i nagrody za szczególne osiągnięcia w pracy kulturalno-oświatowej w środowisku wielu społecznym działaczom kultury.

Nagrody zostały wręczone uroczystie w Dniu Działacza Kultury tj. 16 maja 1965 r.

OD NIEDAWNA NA POŁKACH KSIĘGARSKICH

Polska Ludowa. Słownik encyklopedyczny. Aut. Andrzej Adamczyk (i in.). Red. nac. Józef Gutt. W-wa. 1965 WP, s. XI, 482, tabl. 24, tab., zł 80.—

Opracowanie encyklopedyczne obejmujące w układzie alfabetycznym najważniejsze zagadnienia z ekonomiki, kultury, nauki, oświaty, wychowania, życia społecznego w okresie ostatniego dwudziestolecia. Publikacja uzupełniona jest zestawieniami statystycznymi, tabelami oraz barwnymi ilustracjami. Pozycja niezbędna w księgozbiorach wszystkich typów bibliotek.

HENRYK MARKIEWICZ. Prus i Żeromski. Rozprawy i szkice literackie. Wyd. II popr. i rozszerz. W-wa 1965 PIW, s. 506, zł 30.— (Z prac Instytutu Badań Literackich).

Książka zawiera dwanaście rozpraw o Prusie i Żeromskim, które powstały w latach 1948—1963 (I wyd. w 1954 r.). Rozprawy zawierają analizę i ocenę — w oparciu o wyniki współczesnych badań — ważniejszych dzieł obu pisarzy („Lalka”, „Emancypantki”, „Faraon”, „Ludzie bezdomni”, „Popioły”, „Przedwiośnie”).

STANISŁAW EILE. Legenda Żeromskiego. Recepcja twórczości pisarza w latach 1892—1926. Kraków 1965 WL, s. 343, 1 nlb., portr., zł 38.—

Nie posiadamy u nas dotychczas prac ujmujących w sposób monograficzny całości kształtu problematyki związanej z recepcją twórczości wielkich pisarzy. Stanisław Eile — na podstawie artykułów krytycznych i publicystycznych zamieszczanych w prasie krajowej za życia Żeromskiego i bezpośrednio po jego śmierci — przeprowadza badania nad recepcją twórczości pisarza, stara się pokazać jak wyglądała jego ówczesna pozycja, jakie rysy twórczości zapewniały mu popularność, a jakie budziły sprzeciw. Praca trudną dla czytelników z co najmniej średnim wykształceniem.

RENÉ ŚLIWOWSKI. Antoni Czechow. W-wa 1965 WP, s. 226, 2 nlb., portr., zł 19.— (Profile).

Popularny zarys życia i twórczości znakomitego pisarza, zawierający wiele nowych informacji o życiu umysłowym Rosji na przełomie XIX i XX wieku, omówienie najważniejszych utworów Czechowa, jego światopoglądu i metody pisarskiej. Książka napisana ciekawie i przystępnie; dla szerokiego kręgu czytelników.

JANUSZ KUCZYŃSKI. Filozofia życia. W-wa. 1965 WP, s. 214, zł 15.—

Autor z pozycji marksistowskich analizuje postawy ludzi współczesnych, których życiem rządzą jeszcze dawne przesady i nawyki myślenia, polemizuje z idealistyczną koncepcją pojmowania świata, przeciwstawiając jej myśl marksistowską i ustrój socjalistyczny, jako dające największe możliwości usunięcia zła i cierpienia z życia ludzkiego.

KAZIMIERZ LEŚNIAK. Arystoteles. W-wa 1965 WP, s. 262, ilustr., portr., zł 15.— (Myśli i Ludzie. 1: Filozofia Starożytna i Średniowieczna).

Praca popularna, dla czytelników wprowadzonych w podstawowe zagadnienia filozofii, omawiająca życie, działalność i twórczość Arystotelesa (384—322 p.n.e.). Książka zapoznaje czytelnika z poglądami Arystotelesa z zakresu filozofii, logiki, psychologii, etyki, polityki, uzupełniona bibliografią najważniejszych dzieł filozofa oraz prac o nim.